

N Á V Š T Ě V N Í K N I H A

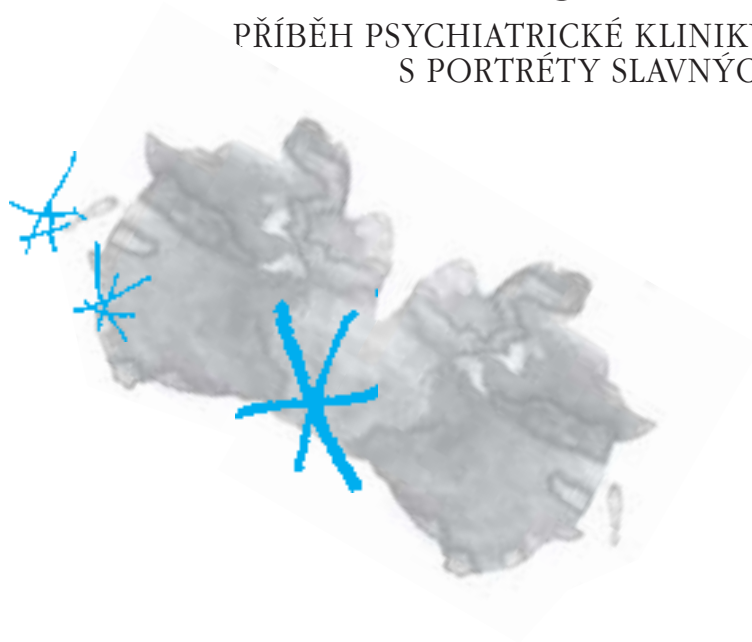

NÁVŠTĚVNÍ KNIHA

PŘÍBĚH PSYCHIATRICKÉ KLINIKY V PRAZE
S PORTRÉTY SLAVNÝCH POSTAV

© Galateia – Gasset 2004
Vydání této publikace podpořila **ZENTIVA**

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

Jako mladý asistent jsem spěchal odněkud někam chodbami našeho slovatného děkanátu. Tehdy mě zastavil jeden starší kolega a zeptal se mě: „Vy jste z té psychiatrie, vy byste to mohl vědět – mají instituce duši?“ Nevím již, co jsem tehdy odpověděl, rozhodně jsem to v pracovním shonu toho dne nepovažoval za důležité. Dnes již ale vím, že instituce duši mají a že to důležité je. Zakladatelé, přednostové, „kmenoví“ zaměstnanci, ale také pacienti nebo významní „kolemjdoucí“ tvoří něco, co neoddělitelně patří ke každému zařízení a vytváří jeho atmosféru.

Nedávno jsem slyšel příběh, který má charakterizovat současné lidstvo. To prý sedí ve vlaku, který jede stále rychleji do nepřehledné zatačky. Málokdo z cestujících přitom ví, odkud jedou, a již nikdo netuší kam. A proto neškodí se občas zamyslet nad našimi kořeny a tradicemi, které spoluurčují směr a způsob našeho života.

Psychiatrická klinika na Karlově je jednou z významných institucí ovlivňující vývoj své disciplíny. Moderní česká psychiatrie v tomto areálu vznikla. V Návštěvní knize se vracíme k jejím přednostům a zmiňujeme i německou část kliniky, která byla dříve opomíjena. Přitom Arnold Pick, Otto Pötzl, Eduard Gamper či Kurt Albrecht do historie naší psychiatrie patří – v dobrém (většinou) i ve zlém.

Tentokrát jsme se ale více soustředili na „kolemjdoucí“. Jedním z nejvýznamnějších byl císař František Josef I., který navštívil tuto kliniku v roce 1866. V Časopisu lékařů českých je uvedeno, že se prý velmi pochvalně vyjádřil o vzorném zařízení pražského ústavu, těšil jednotlivé duševně choré a po příchodu do ústavní společenské místnosti byl příjemně překvapen a dojat, když „jedna duševně chorá dáma zahrála na piano vroucně rakouskou hymnu“.

Je známo, že v tomto zařízení zemřel v roce 1884 Bedřich Smetana. Méně se však ví, že o deset let dříve ve stejném pokoji skonal i hudební skladatel Vilém Blodek, autor opery V studni. A Albert

Einstein, který v letech 1911 - 1912 byl asistentem na pražské matematicko-fyzikální fakultě, při pohledu ze své kanceláře na zahradu kliniky napsal: „Tam chodí ten druh bláznů, kterým nestraší v hlavě kvantová teorie.“

Poslední rektor německé Karlovy univerzity Kurt Albrecht, narozený v Berlíně, byl zároveň posledním německým přednostou kliniky. Pamětníci tvrdí (na rozdíl od hypotézy německých kolegů o jeho zavraždění Čechy v květnové revoluci 1945), že po prohrané válce v ředitelské pracovně zastřelil svého psa a sám se pak na půdě oběsil. Někteří žurnální lékaři proto občas říkají, že na klinice „straší“.

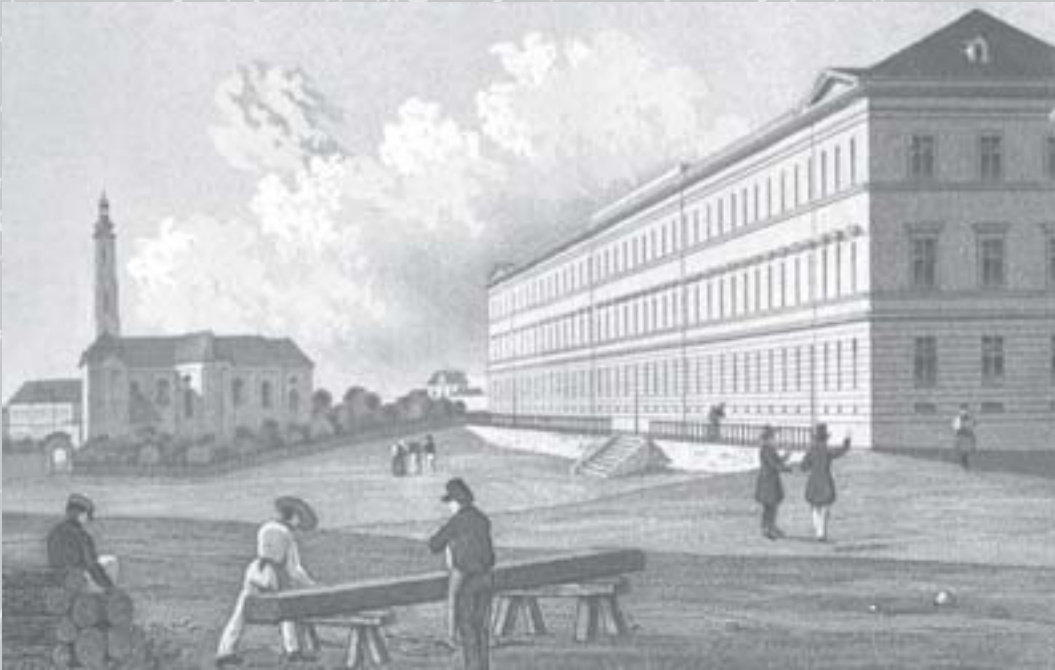
Dnes se na klinice snažíme rozvíjet nejen odborný, ale též spirituální rozměr našeho pracoviště. Do vchodového vestibulu jsme umístili sochu Alegorie vědy od Antona Schmidgrubera z druhé poloviny 19. století, která byla původně umístěna na nešťastně zbouraném neorenesančním Denisově nádraží. Opětne jsme vystavili původní Freundův mechanický falometr (světový unikát a priorita vzniklá na našem pracovišti) a Vondráčkovu „přenosnou“ katedru v knihovně kliniky. Po Janu Janském nám bohužel nic více hmotného nezůstalo. Nádherný barokní kostel a původně augustiniánský klášter svaté Kateřiny, historicky druhé sídlo naší kliniky, založený v roce 1355, se opět po třech stoletích opravuje a byl dán do dlouhodobého pronájmu hospitalnímu Řádu křižovníků s červenou hvězdou. Jeho nový představený již naši kliniku navštívil.

Pakliže tato kniha alespoň trochu přispěje k tomu, abychom si více uvědomovali, odkud, kam a proč právě pospícháme, pak splnila svůj účel.

*Jiří Raboch
Praha 2004*

PŘÍBĚH KLINIKY A POSTAVY PŘÍBĚHU

Dr. Pajouk
Čestně pro Dr. Pajouka
hád zu Leber

PŘÍBĚH KLINIKY A POSTAVY PŘÍBĚHU

OD POČÁTKŮ PÉČE O DUŠEVNĚ NEMOCNÉ DO DNEŠNÍCH DNŮ

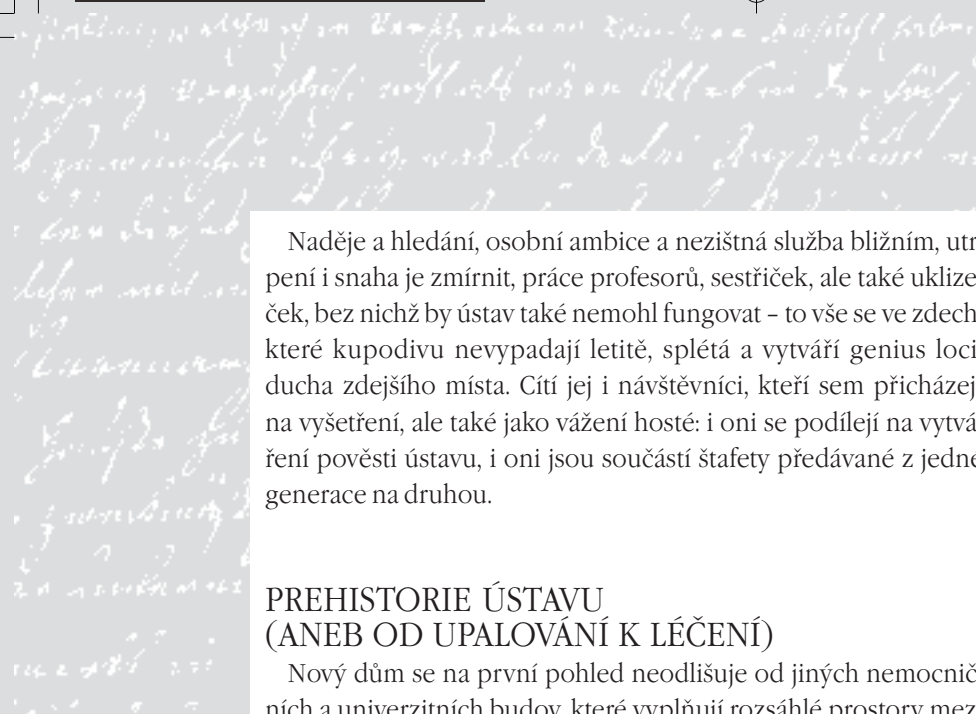
Místa, kudy procházela historie, nejsou vždy označena v turistických průvodcích. Na Pražský hrad přichází jistě víc návštěvníků než na psychiatrickou kliniku v Praze. Přesto nejen hosté, ale především studenti medicíny pocítí i ve starých budovách na Karlově neurčitý respekt. Ta místa na ně působí vzhledem i tradicemi a mimoděk ovlivňují pocity a tím také myšlení návštěvníků. Někdy se tomu říká genius loci, i když tento výraz není příliš přesný. Genius loci označuje – alespoň podle slovníku – atmosféru místa. Nálada každého místa je ale prchavá a proměnlivá, mění se s roční dobou a osvětlením, výzdobou a barvou chodeb, ovlivňují ji dokonce i lidé, kteří tudy právě procházejí. Kromě prchavých vjemů však ve zdech starých budov zůstávají konstanty, které se nemění příchodem nebo odchodem malířů nebo drobnými stavebními úpravami. Jejich nejdůležitější součástí bývá historie.

„Nový dům“ už dávno zestárnul – k léčení se používá už 160 let a výuka psychiatrie v něm probíhá přes 110 let. Za tu dobu jeho prostorami prošly generace mediků i slovných profesorů, jedna za druhou. Za zdmi ústavu se hroutily trůny a vznikaly nové státy, rozpadlo se Rakousko-Uhersko, po profesoru Masarykovi přišel Mnichov a okupace, demokracie se střídala s totalitou. Ozvěny vnějších událostí sem doléhaly, ani nemocnice nepůsobí ve vzduchoprázdnu. Uvnitř masivních zdí, věkem téměř nedotčených, však probíhal svébytný vývoj.

Historie, která procházela budovami na Karlově, neměla podobu velkých událostí. A přece: jako medicíni tudy prošly desetitisíce budoucích lékařů, kteří pak pracovali a léčili i v nezapadlejších okresech Čech a Moravy. Po zdejší dlažbě chodili jako vyjukaní mladíci s hlavami plnými velkých plánů i pozdější nositelé slavných jmen. Generace se střídaly i v pokojích pacientů.

Měnila se i medicína. Ještě po první světové válce byla psychiatrie oborem trochu přehlíženým. Na rozdíl od chirurgů nebo internistů se totiž psychiatři nemohli vykázat rychlými a oslnivými úspěchy. Péče o těžce nemocné pacienty je záležitost dlouhodobá a většinou obtížná, pokroky v léčbě mnohdy málo výrazné, řadu duševních chorob ostatně neumíme vyléčit dodnes. Mozek zůstává nejméně probádanou součástí lidského těla. Vývoj se přesto nezastavil, nové léky zmenšovaly bolest a utrpení, psychiatrie si vydobyla místo na slunci a je dnes uznávaným a rychle rostoucím oborem.

Naděje a hledání, osobní ambice a nezištná služba bližním, utrpení i snaha je zmírnit, práce profesorů, sestřiček, ale také uklízeček, bez nichž by ústav také nemohl fungovat – to vše se ve zdech, které kupodivu nevypadají letitě, splétá a vytváří genius loci, ducha zdejšího místa. Cítí jej i návštěvníci, kteří sem přicházejí na vyšetření, ale také jako vážení hosté: i oni se podílejí na vytváření pověsti ústavu, i oni jsou součástí štafety předávané z jedné generace na druhou.

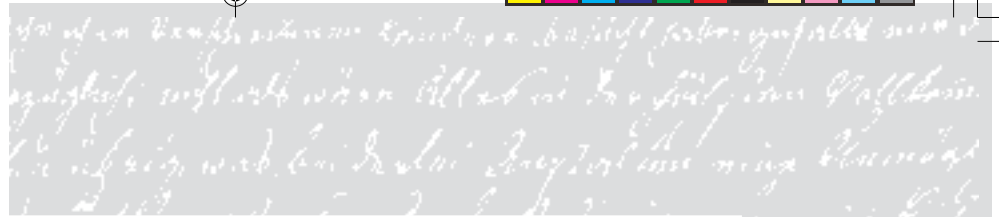
PREHISTORIE ÚSTAVU (ANEB OD UPALOVÁNÍ K LÉČENÍ)

Nový dům se na první pohled neodlišuje od jiných nemocničních a univerzitních budov, které vyplňují rozsáhlé prostory mezi Karlovým náměstím, Albertovem a počátkem Vinohrad. Snad jen míříže na většině oken překvapí. Park se vzrostlými buky, akáty a kaštany. Vchod a vysoké klenutí vstupních prostor, na jedné straně rozměrný reliéf Wilhelma von Heine, německého profesora Karlovy univerzity na konci 19. století, na druhé obrovská socha z 19. století, ženská figura, jež s otevřenou knihou a globusem symbolizuje lidskou touhu po poznání. Strohost chodeb ve vyšších patrech mírní květiny a zeleň, jednotlivá oddělení vyzdobená obrazy, textilními tapiseriemi a křesly dnes vyznačují prostředí téměř domácké.

První dojem však bývá klamný. Psychiatrie se dodnes liší od jiných oborů medicíny. Bloudící duch je záhada neskonale složitější než polámané údy. Právě pohled do minulosti umožňuje přehlednout délku cesty, kterou naše společnost musela ve vztahu k vlastním nejistotám ujit. Pro pochopení historie Nového domu je proto třeba se alespoň krátce zmínit i o tom, co předcházelo.

Středověké církevní scholastické lékařství si s duševními choro-

bami nevědělo rady a postavilo postižené mimo rámec tehdejší medicíny. Existence duševně chorých se stala důkazem o působení ďáblů a démonů – to zlí duchové vstoupili do myslí a srdcí, posedli je a člověk onemocněl.

Duševně nemocní se tak měnili v kacíře a byli společně s nimi upalováni nebo stínáni, jako by byli plně odpovědní za svoje činy nebo výroky. Byli trestáni za to, že hlásali bludy, měli halucinace a neovládali své city. Kdo neskončil na popravišti, přežíval v podzemních kobkách, často přikován ke zdi. Jako lůžko sloužila většinou sláma znečištěná vlastními výkaly.

Teprve renesanční názory v 16. století vymanily evropskou medicínu z obruče náboženského fanatismu. Oblast temna, do něhož byla zahalena nauka o duševních chorobách, se počala zvolna projasňovat. Nové přírodovědní názory vrhaly světlo na duši nemocných, lékaři hledali možnosti, jak nemoci vysvětlit a léčit. Nemaleou zásluhu na tom měly nově zřizované univerzity, kde bylo možno svobodně učit a pěstovat nauku o duševních chorobách už nikoliv jako teologickou otázku, ale jako problém medicínský.

Zásadní změna v nazírání na vznik duševních chorob a zdravotnickou péči o duševně nemocné je nerozlučně spjata se jménem slavného francouzského psychiatra Philippa Pinela, jehož požadavky se staly mezníkem v péči o nemocné. Pinel se už během francouzské revoluce dožadoval, aby byl uznán základní zdravotnický požadavek – že v nemoci jsou si všichni lidé rovni. Naléhal, aby duševně choří byli vyvedeni ze tmy a chladu podzemních sklepů a uloženi do nemocničních lůžek jako ostatní pacienti. Jeho monografie o nových způsobech léčení duševně chorých, vydaná v roce 1801, se rozšířila do všech zemí Evropy a vyvolala zásadní změnu v přístupu k pacientům. Léčba prací zlidštila životní podmínky v dosavadních „blázincích“ a přiblížila je životu za nemocniční zdí.

V následujícím století už vznikají po celé Evropě ústavy a nemocnice určené výhradně k péči o duševně choré. Praha není výjimkou.

POČÁTKY CHOROMYSLNICTVÍ

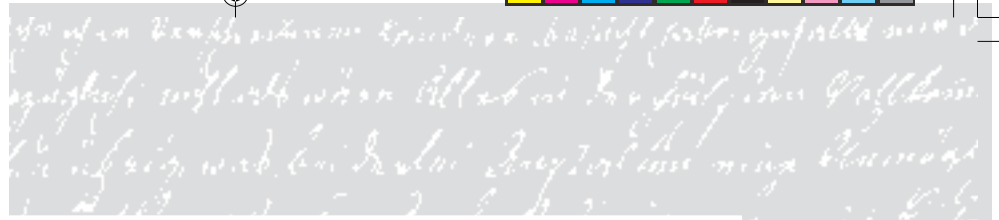

J. T. HELD

Pro systematickou lůžkovou péči o duševně choré v Praze je klíčový rok 1783. Toho roku dne 19. března nařizuje císař Josef II. dvorním dekretem zřídit při Nemocnici milosrdných bratří v Praze oddělení pro duševně choré kněze. O rok později se toto opatření rozšiřuje na všechny, kdo potřebují pomoc. V roce 1789 je v nově zřízeném chorobinci na Karlově pro ošetřování klidných a tichých duševně chorých starých osob vyhrazena již celá budova.

Nejvýznamnějším příspěvkem Josefa II. pro pražské zdravotnictví je ale zřízení Všeobecné nemocnice na Karlově náměstí, nyní Všeobecné fakultní nemocnice. Do provozu je uvedena 1. listopadu 1790 a ve stejný den se v jejím areálu otevírá též první samostatný ústav pro duševně choré, jehož lékařským ředitelem a současně primářem se stává dr. Tadeáš Bayer, rodák z Dolních Rakous, zemský protomedikus a profesor lékařství na tehdejší Karlo-Ferdinandově univerzitě.

Největším přínosem pro nový ústav je ale bezesporu dr. JAN THEOBALD HELD, hrdý, fyzicky krásný medicínský intelektuál své doby. Právě on v letech 1806–1826 klade základy k pozdějšímu rozvoji pražského choromyslňictví – tak se totiž tehdy péče o duševně choré nazývala. Ačkoliv nebyl nikdy jmenován řádným univerzitním profesorem a nemohl se proto stát ani řádným primářem Všeobecné nemocnice, během let, kdy ji vedl jako zastupující a provizorní primář, léčbu povznesl na vysokou úroveň. Zlepšil stravu a topení, takže nemocní už v zimě netrpěli chladem, vymýtil „kaprálský tón“ používaný ošetřovateli při rozmlouvách s pacienty. Psychiatrie tehdy ještě nebyla samostatným oborem a Held byl především internistou. Při prohlídkách duševně nemocných však již prosazoval individuální přístup k jednotlivým chorobám a všímal si i sociogenních příčin některých duševních poruch. Jako první zavedl při přednáškách posluchačům medicíny demonstrace interních a psychiatrických pacientů. O zásluhách dr. Helda nepochybovali ani jeho současníci: byl pětkrát zvolen děkanem lékařské fakulty a jednou se stal dokonce rektorem pražské univerzity.

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji psychiatrické péče v Praze se staly plány na vybudování nového, většího ústavu pro choromyslné, inspirované snahou nově vznikajícího oboru ovlivňovat výrazněji diagnostiku a terapii duševně nemocných. V roce 1926 byl zakoupen v sousedství pražské Všeobecné nemocnice bývalý augustiniánský klášter u sv. Kateřiny a do jeho budov se postupně z Všeobecné nemocnice přestěhovala většina duševně nemocných. Poprvé tak vznikl samostatný ústav s 260 lůžky, specializovaný již přímo na „choromyslné“.

V jeho čele jako první primář stanul prof. KAREL DAMIAN SCHROFF, nadšený stoupenec názorů Philippa Pinela. Léčba prací se stala důležitou součástí terapie. Do praxe byl uveden i systém Johna Conollyho (1794–1866), zvaného „no restraint“, který odstranil jakékoliv mechanické omezování nemocných. Schroff položil základy organizace ústavního života: při ošetřování duševně nemocných zdůrazňoval lidumilnost, trpělivost a dobrotu. Kromě knihovny a čítárny založil ovocnou, zelenářskou a květinářskou zahradu a zřídil řemeslnické dílny.

K. D. SCHROFF

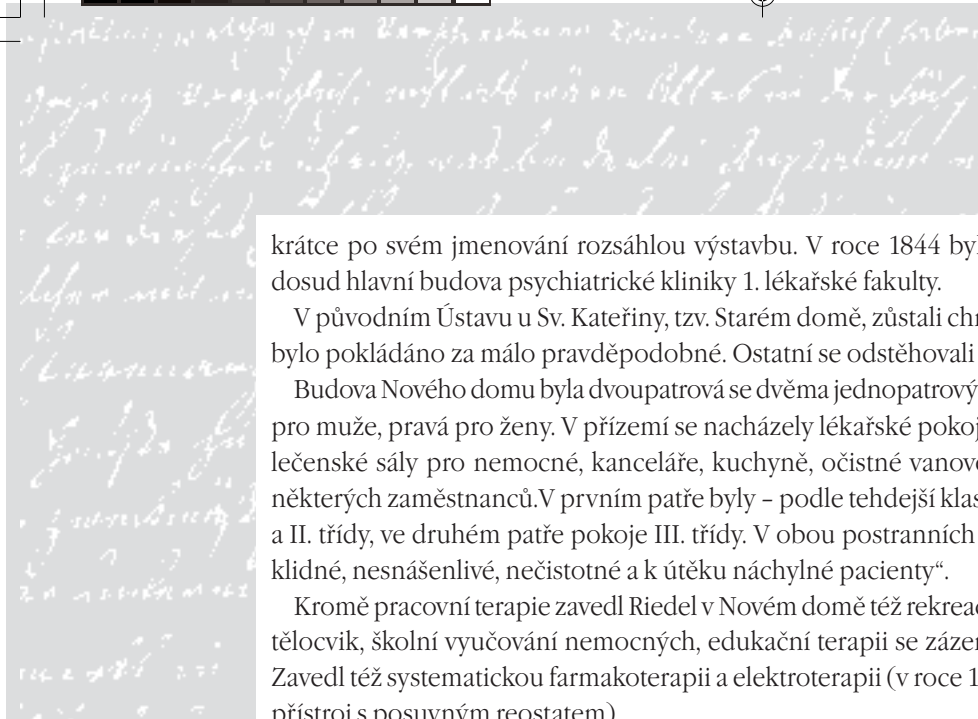
PRVNÍ DOCENT PSYCHIATRIE

Po prof. Schroffovi zastával funkci primáře od roku 1832 do roku 1836 dr. Rilke a po něm nastoupil dr. JOSEF RIEDEL. A právě jeho nástupem začíná zlaté období ústavu. Jako první v celé rakouské monarchii zahájil výuku psychiatrie s praktickými demonstracemi nemocných a tím uvedl psychiatrii jako samostatný obor do univerzitního studia medicíny. Pro náš příběh má klíčový význam, v mnoha ohledech je právě on „otcem zakladatelem“: vynikl nejen jako vědec, ale také jako schopný organizátor; právě on přišel s myšlenkou Návštěvní knihy, do které se zapisovali a dodnes zapisují všichni významní hosté ústavu. Riedelovo patnáctileté působení v pražském ústavu (1836–51) představuje nejslavnější období ústavu vůbec. Zaslouhuje si proto, abychom mu věnovali zvláštní pozornost.

Ústav u Sv. Kateřiny v té době mohl pojmout jen 250–260 nemocných a zanedlouho začal praskat ve švech, stále více pacientů jednoduše nebylo kam umístit. Proto nový přednosta začal už

J. RIEDEL

krátce po svém jmenování rozsáhlou výstavbu. V roce 1844 byl otevřen tzv. Nový dům, kde je dosud hlavní budova psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty.

V původním Ústavu u Sv. Kateřiny, tzv. Starém domě, zůstali chroničtí nemocní, jejichž vyléčení bylo pokládáno za málo pravděpodobné. Ostatní se odstěhovali do nových prostor.

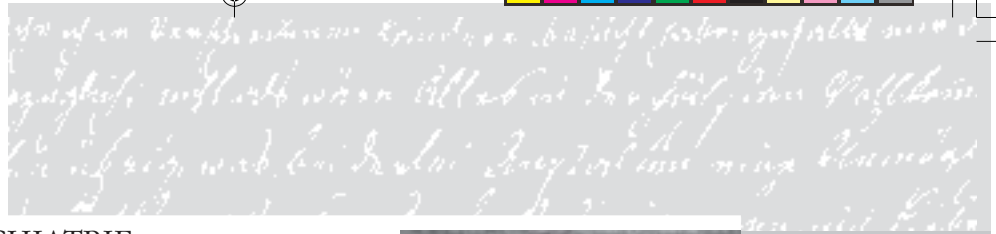
Budova Nového domu byla dvoupatrová se dvěma jednopatrovými postranními křídly, levá strana pro muže, pravá pro ženy. V přízemí se nacházely lékařské pokoje, pracovny a dílny, jídelny, společenské sály pro nemocné, kanceláře, kuchyně, očistné vanové lázně a vodoléčba a také byty některých zaměstnanců. V prvním patře byly – podle tehdejší klasifikace – pokoje pro nemocné I. a II. třídy, ve druhém patře pokoje III. třídy. V obou postranních křídlech byly místnosti pro „neklidné, nesnášenlivé, nečistotné a k útěku náchylné pacienty“.

Kromě pracovní terapie zavedl Riedel v Novém domě též rekreační léčbu, muzikoterapii, léčebný tělocvik, školní vyučování nemocných, edukační terapii se zázemím rozsáhlé domácí knihovny. Zavedl též systematickou farmakoterapii a elektroterapii (v roce 1847 zakoupil elektromagnetický přístroj s posuvným reostatem).

V letech 1840 až 1850 měl pražský ústav s 500 lůžky pověst nejlépe vedeného a nejmoderněji vybaveného ústavu v celé Evropě. Už v době zahájení stavby Nového domu v roce 1840 se Josef Riedel habilitoval na pražské univerzitě na soukromého docenta psychiatrie a stal se tak prvním docentem psychiatrie nejen v Čechách, nýbrž v celém mocnářství. V Rakousku-Uhersku se smělo vyučovat „choromyslnictví“ již od roku 1821, ale teprve Riedel začal přednášet psychiatrii systematicky a vědecky. Teoretické výklady vždy doprovázel praktickými demonstracemi nemocných. Právě jeho působením se nový obor stal samostatným odvětvím klinické medicíny.

Věhlas se šířil a ústav navštěvovaly nebo si alespoň dopisovaly s jeho přednostou nejvýznačnější kapacity té doby – Heinroth, Jacobi, von Schroeder a další. Po patnácti letech primářského působení v Praze byl proto Riedel povolán do hlavního města mocnářství, aby se stal ředitelem nově budovaného ústavu pro choromyslné. Vídeň postupně v péči o pacienty dohnala Prahu. Do Prahy se ale dál sjížděly lékařské kapacity z celé Evropy, aby zhlédly pokrok, jehož pražská nemocnice v péči o duševně postižené dosáhla. Podpisy v Návštěvní knize jsou výmluvným svědectvím.

Josef Riedel, narozen v roce 1803 v rodině chudého frýdlantského soukeníka, byl ve Vídni jmenován císařským radou a dokonce povýšen do šlechtického stavu. Založil Spolek rakouských psychiatriů a dlouhá léta mu předsedal. Zemřel ve Vídni na zápal plic 7. listopadu 1870.

ZAČÁTKY ČESKÉ PSYCHIATRIE

1852-1869: Nástupcem doc. Riedela se stal dr. FRANTIŠEK KÖSTEL, jenž úspěšně pokračoval ve zvětšování ústavu. Pro nemocniční účely dal adaptovat bývalý klášter servitů Na Slupi, v roce 1857 přikoupil usedlost Popelářku a v dalších letech tzv. Herzův dům, kde je nyní hlavní vchod a také Krizové centrum Praha, ambulance kliniky a laboratoř repetitivní transkraniální magnetické stimulace mozku.

Dr. Köstel byl v roce 1864 jmenován prvním profesorem psychiatrie na pražské univerzitě a vytvořil první českou psychiatrickou školu (dr. Kutil, dr. Křížek a další). Napsal také první českou učebnici psychiatrie.

Byl průkopníkem horečnaté léčby v psychiatrii a už dávno před Jaureggem zjistil, že některé psychózy se zlepšily po očkování proti neštovicím. První také zkoušel ve svém ústavu léčit paralytickou demenci umělou variolou. Byl výborným pedagogem a jeho přednášky v češtině, opakovaně vydávané, tvořily základ odborné výuky.

1869-1885: Po dr. Köstelovi nastoupil dr. JAKUB FISCHEL, pod jehož vedením se nemocnice dále rozšířila. Ukončil adaptaci bývalého piaristického kláštera v Kosmonosích, zahájenou svým předchůdcem, a v roce 1875 získal pro ústav budovu staré porodnice u Apolináře. Pražský psychiatrický ústav i s pobočkami tehdy dosáhl své největší kapacity - 800 lůžek.

1885-1889: Ředitelem byl dr. JOSEF KRATOCHVÍL. Za jeho vedení byla zřízena samostatná česká psychiatrická klinika. Dověřil se tak vývoj, který začal už na jaře 1881, kdy byla v důsledku rostoucích jazykových sporů rozdělena dosud jednotná Karlo-Ferdinandova univerzita na dvě nové, samostatné univerzity - českou a německou. Už v zimním semestru 1882 byly české přednášky zahájeny na fakultě filozofické a právnické, o rok později přišla na řadu fakulta lékařská. Psychiatrie byla přednášena v českém jazyce

F. KÖSTEL

J. FISCHEL

J. KRATOCHVÍL

Handwritten text in cursive script, likely a historical document or manuscript, partially obscured by a grey bar.

B. ČUMPEŠ

B. HELLICH

K. KUFFNER

od zimního semestru 1885. Za datum zahájení činnosti psychiatrické kliniky české univerzity se považuje 19. listopad 1886.

1889-1908: V roce 1889 se stává ředitelem dr. BENJAMIN ČUMPEŠ, který na podzim 1886 začal přednášet psychiatrii na samostatné lékařské fakultě jako první český profesor psychiatrie.

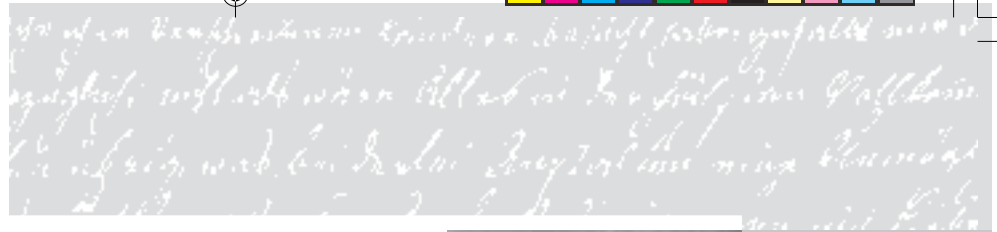
Dr. Čumpeš založil na klinice vědeckou knihovnu, nechal zřídit klinickou laboratoř a zasloužil se o vybudování několika dalších ústavů pro duševně choré. Před svým odstoupením (1891) habilitoval dr. Bohuslava Hellicha a krátce po něm dr. Karla Kuffnera.

1891-1895: Dr. BOHUSLAV HELLICH byl druhým suplujícím profesorem psychiatrie. Když byl v roce 1895 jmenován přednostou psychiatrické kliniky dr. Kuffner, roztrpčený dr. Hellich odešel a stal se ředitelem léčebny v Dobřanech. Orientoval se na neuropsychiatrii.

1895-1929: Dr. KAREL KUFFNER, pokládáný za zakladatele české vědecké psychiatrie, se stal dalším přednostou kliniky. V roce 1900 byl jmenován řádným profesorem psychiatrie. Prof. Kuffner začínal na stáži u prof. Meynerta na psychiatrické klinice ve Vídni a stal se jeho oddaným žákem. Věnoval se patofyziologii psychóz, jeho habilitačním spísem byla Patologická anatomie psychóz. Byl zastáncem biologicky a organicky orientované školy a založil na psychiatrické klinice v Praze likvorologickou, histologickou a biochemickou laboratoř. Zavedl komplexní vyšetřování nemocných (tělesné i laboratorní) a stal se jako autor dvou dílů Psychiatrie pro studium a praktickou potřebu (1897 a 1900) též zakladatelem české psychiatrické terminologie.

Kuffner byl elegantní, vytrpěný, přívětivý, pracovitý, systematický a nadaný. Osobně byl nenáročný a byl „přímo úzkostlivě odmítavý ke každé osobní výhodě a osobnímu prospěchu“. Kolem roku 1900 se začal nápadně měnit. Dřívější přísná sebekritičnost přerostla ve ztrátu sebedůvěry, přestal vydávat vlastní práce, začal být plachý, uzavřený a nesmělý. Vyhýbal se veřejnosti i kolegům. Jeho žáci se společně s prof. Myslivečkem domnívali, že upadl do vleklé deprese a senzitivní

vztahovačnosti. Není jisté, jak se na této změně podílel odborný spor s jeho žákem prof. Heverochem, který byl jmenován přednostou nově zřízené druhé psychiatrické kliniky.

Kuffnerova nová koncepce psychiatrie otevírala dveře všem tehdejšími progresivním směrům laboratorního, biologického a nespekulativního chápání duševních projevů. Na jeho klinice proto mohla vzniknout dokonalá histologická a sérologická laboratoř, ze které vyšly základní práce doktora Jana Janského o krevních skupinách a také Taussigovy práce o mozkomíšním moku. Ke Kuffnerovým žákům patřil prof. Haškovec, zakladatel a tvůrce samostatné české neurologie, a prof. Herfort, zakladatel české dětské psychiatrie.

Prof. MUDr. ANTONÍN HEVEROCH (1869–1927) sice nepatří do řady přednostů první pražské psychiatrické kliniky, ale je vedle prof. Kuffnera přední osobností české psychiatrie v prvních desetiletích minulého století. Přispěl zvláště k rozvoji české neurologie. Byl habilitován prof. Kuffnerem, ale jejich vztah zůstal napjatý. Od roku 1904 proto nemohl na klinice pracovat. V roce 1906 byl jmenován řádným profesorem psychiatrie a v roce 1924 prosadil zřízení samostatné stolice psychiatrie a založení II. psychiatrické kliniky, která po jeho smrti zanikla. Jeho významným dílem byla Diagnostika chorob duševních pro mediky a praktické lékaře, zpracovaná formou kasuistik. Založil první lékařskou odbornou společnost u nás – Purkyňovu společnost pro studium duše a nervstva – a pražský útulek pro epileptičky Valentinum, který z vlastních prostředků udržoval. Temperamentem a množstvím veřejné i odborné činnosti byl protikladem plachého Kuffnera. Jeho žáky byli profesor Janota a profesor Vondráček.

Zmiňme se ještě o prof. dr. JANU JANSKÉM, jenž konal svá hematologická studia u psychotiků. Získal světové jméno, když potvrdil objev čtyř základních krevních skupin, z nichž skupina AB je jeho nesporným, zcela původním objevem. Tento objev byl uznán v roce 1921 na mezinárodním kongresu v USA.

A. HEVEROCH

J. JANSKÝ

Handwritten text in cursive script, likely a medical or scientific document, partially obscured by a grey bar.

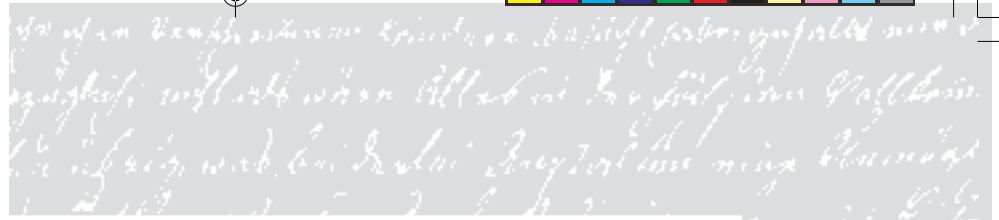

Z. MYSLIVEČEK

1929–1957: Prof. MUDr. ZDENĚK MYSLIVEČEK, DrSc. Jestliže Kuffner položil základy české, ale i slovenské psychiatrie, Mysliveček ji rozšířil a společně se svými žáky pronikavě ovlivnil. Tento velký vliv nebyl dán jen osobností prof. Myslivečka, ale i délkou jeho působení. V roce 1901, kdy umírá královna Viktorie, mu bylo 20 let. Habilitován byl roku 1917 a o dvě léta později, již v nově zrozené Československé republice, založil bratislavskou psychiatrickou kliniku. Po 10 letech na Slovensku nastupuje v roce 1930 jako přednosta psychiatrické kliniky v Praze, kterým zůstává až do roku 1957. Umírá v roce 1974 ve věku 93 let.

V době Myslivečkových počátků byla psychiatrie skromným lékařským odvětvím, léčícím jen těžké psychické poruchy a jedince sociálně závadné, nebezpečné sobě a okolí. Nebylo diagnostických metod sérologických, biochemických nebo elektrofyziologických a psychologické se jen zvolna rodily. Prof. Mysliveček měl hluboké znalosti v morfologii i psychologii. Vyznával patofyziologický směr v psychiatrii a hájil vždy přísnou „neliterární“ věcnost. Přes svou nevzrušivou, málo emoční osobnost měl přední místo v jeho etickém schématu vždy pacient. I když byl především morfolog a neurohistolog, dovedl se přiblížit člověku i po stránce psychologické. Zavedl lékařskou psychologii jako učební předmět.

V době Myslivečkova příchodu klinika pracovala ve stísněných poměrech. Situaci ještě ztěžoval všeobecný názor na psychiatrii jako na obor téměř „zbytečný“. Lékaři měli za úkol pouze jakousi „údržbu“ těžce duševně nemocných. Oficiálně bylo na klinice jen 130 lůžek, ale v přízemních místnostech se často tísnilo 160 až 170 pacientů. Nemocní proto leželi i na zemi. V jediné laboratorní místnosti se prováděly běžné zkoušky i sérologická a likvorologická vyšetření. Knihovna byla umístěna v pracovně přednosta. Po příchodu prof. Myslivečka došlo k oživení výzkumné činnosti, kterou na čas brzdil konzervatismus a hyperkriticismus prof. Kuffnera. Prof. Mysliveček ale jevil velké porozumění i pro nové vyšetřovací a léčebné metody. Když dostal od Manfreda Sakela z Vídně v roce 1937 první sdělení o zkušenostech s terapií inzulínovými šoky, vyzval lékaře k jejich vyzkoušení a u prvního aplikovaného elektrošoku na klinice osobně asistoval. Všechno možné podporoval publikační činnost svých spolupracovníků, upozorňoval na zajímavé případy, přiděloval demonstrace a vyzýval k jejich zpracování. Podporoval i práce laboratorní, a to jak vyšetřovací, tak výzkumné.

V červenci roku 1942 nacisté českou univerzitu uzavřeli. V květnové revoluci 1945 se prof. Mysliveček společně s prof. Hennerem v noci z 5. 5. na 6. 5. na svoje kliniky vrátili a přes střelbu ukrytých nacistů je společně se zaměstnanci ústavu udrželi do konce války. Mysliveček tak ve věku 74 let již potřetí ve svém životě začínal s budováním psychiatrické kliniky.

NĚMECKÁ PSYCHIATRIE V PRAZE

Souběžně s českou psychiatrií se v Praze úspěšně rozvíjela i psychiatrie německá. Jejím střediskem byla německá psychiatrická klinika v Praze, která vznikla po rozdělení Karlovy univerzity na českou a německou část v roce 1886 a zanikla pádem Třetí říše v roce 1945.

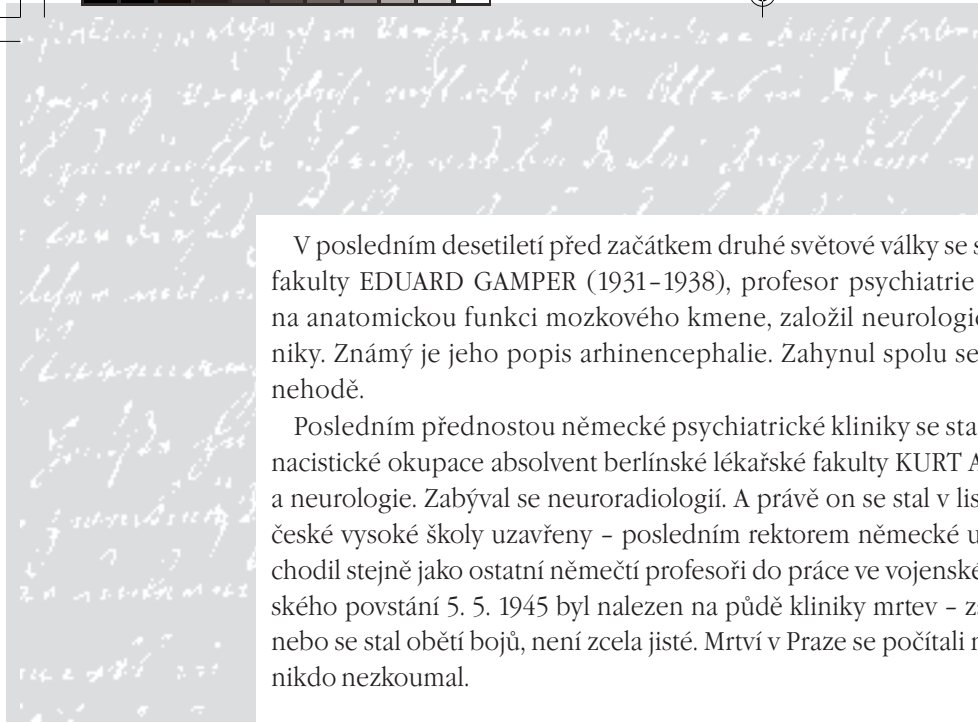
Nejvýznamnějším představitelem německé psychiatrie byl prof. ARNOLD PICK. Narodil se v roce 1851 ve Velkém Meziříčí v rakouské židovské rodině. České gymnázium v Jihlavě v něm vypěstovalo lásku k přírodním vědám, ale také k literatuře a hudbě. Po promoci ve Vídni a stáži v Berlíně zakotvil na tři roky v Pražském psychiatrickém azylu v Kateřinské ulici, kde se habilitoval. Čtyři roky byl ředitelem Psychiatrické léčebny v Dobřanech u Plzně. V letech 1886 - 1921, tedy neuvěřitelných 35 let, působil jako přednosta německé psychiatrické kliniky v Praze, která sídlila ve stejné budově jako první česká psychiatrická klinika, vedená dr. Čumpelíkem. Několik let byl také děkanem německé lékařské fakulty.

Arnold Pick napsal přes 350 vědeckých prací, z nichž některé měly zásadní význam pro psychiatrii i neurologii. Zabýval se psychiatrickými a neurologickými problémy řeči, pokoušel se lokalizovat afasii, některé struktury v mozku nesou jeho jméno. V roce 1907 popsal mozkovou atrofii.

Ve stejné době jako Alois Alzheimer studoval i Pick presenilní demence. Oba popsali dva zásadní typy těchto demencí nazvané podle jmen svých objevitelů morbus Alzheimer a morbus Pick. Padesát let byl přínos obou badatelů pro výzkum psychiatrie pokládán za rovnocenný. Pak však udělala Alzheimerova nemoc kariéru a pronikla do všech slovníků, zatímco jméno Arnolda Picka dnes znají jen odborníci. To však význam přednosta pražské německé psychiatrické kliniky nijak nesnižuje: ve své době patřil ke špičkám oboru a zůstává dodnes jedním z největších psychiatrů, kteří v Praze působili.

Na téže klinice se stal v roce 1922 profesorem psychiatrie a neurologie OTTO PÖTZL. V roce 1928 přešel do Vídně, kde jako přednosta řídil psychiatrické oddělení a později byl jmenován rektorem Vídeňské univerzity. Zabýval se patologií mozku a katatonními stavy.

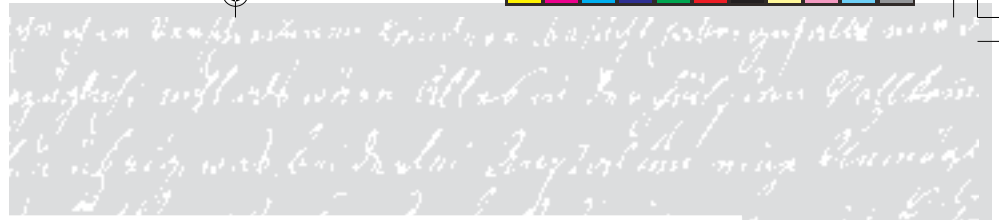
V posledním desetiletí před začátkem druhé světové války se stal děkanem německé lékařské fakulty EDUARD GAMPER (1931–1938), profesor psychiatrie a neurologie. Specializoval se na anatomickou funkci mozkového kmene, založil neurologické oddělení psychiatrické kliniky. Známy je jeho popis arhinencephalie. Zahynul spolu se svou manželkou při dopravní nehodě.

Posledním přednostou německé psychiatrické kliniky se stal za druhé světové války v době nacistické okupace absolvent berlínské lékařské fakulty KURT ALBRECHT, profesor psychiatrie a neurologie. Zabýval se neuroradiologií. A právě on se stal v listopadu 1944 – v době, kdy byly české vysoké školy uzavřeny – posledním rektorem německé univerzity v Praze. Podle svědků chodil stejně jako ostatní němečtí profesori do práce ve vojenské uniformě. V den výbuchu Pražského povstání 5. 5. 1945 byl nalezen na půdě kliniky mrtev – zastřelený. Zda stiskl spoušť sám, nebo se stal obětí bojů, není zcela jisté. Mrtví v Praze se počítali na stovky a okolnosti jejich smrti nikdo nezkoumal.

PSYCHIATRICKÁ KLINIKA OD KONCE VÁLKY DO KONCE STOLETÍ

Po revoluci vznikaly nové laboratoře, nová oddělení a posluchárny. Začal se formovat ústav pro výzkum mozku, navrhovaný prof. Haškovicem, dr. Guttmannem a dr. Fišerem. Neměl čas se rozvíjet: zanikl po zatčení prof. Haškovce, jenž jako lékař prezidenta Klementa Gottwalda v době uměle vyráběných politických procesů jen o vlásek unikl hrdelnímu trestu.

Mysliveček mohl konečně pracovat v samostatné histologické laboratoři, ovšem stále bez laborantky. Poněkud větší prostor získala i likvorologická laboratoř. Vznikla též neurofyziologická laboratoř pod vedením Antara Čedíka, později rozšířená doc. Milanem Černým. V roce 1947 začal doc. Jiří Roubíček jako první v republice provádět na klinice elektroencefalografická vyšetření. Z iniciativy prof. Myslivečka byla v téže době založena psychologická laboratoř, kterou vedl doc. Nevole, fotografická laboratoř, rentgen pro orientační vyšetření hrudních orgánů, endokrinní ambulance (dr. Skaličková) a všeobecná ambulance. Byla zřízena zcela nová oddělení: protialkoholní slavný „Apolinář“, který díky doc. Skálovi dosáhl světové úrovně, dále dětské oddělení, na jehož zřízení měl velký podíl doc. Apetaur, a konečně otevřená oddělení, jejichž vedení svěřil Mysliveček prof. Vondráčkovi. Prof. Mysliveček habilitoval řadu svých žáků a na podzim roku 1957, po 25 letech vedení psychiatrické kliniky, odešel do důchodu.

1957–1970: Prof. MUDr. VLADIMÍR VONDRÁČEK, DrSc., další přednosta psychiatrické kliniky, proslul svým suchým humorem a vtipnými poznámkami. Napsal nejen řadu knih, ale také velice čtivou knihu vzpomínek, na kterou čtenáře odkazujeme, a proto se omezíme jen na nejdůležitější fakta: Od roku 1923 vydal řadu prací nejen z oblasti psychiatrie a lékařské psychologie, ale i z neurologie, vnitřního lékařství, biochemie, farmakologie, o obecných otázkách medicíny a z dalších oborů. Vydal také řadu knih, jež začíná v roce 1937 známou Farmakologií duše. Spolu s O. Riedelem a dalšími autory vydal Klinickou toxikologii, jež dosáhla pěti vydání. Řada monografií byla věnována psychologii a psychopatologii, jmenujme z nich jen Konání a jeho poruchy a Hodnocení a jeho poruchy z hlediska psychiatrie. Prof. Vondráček je pokládán za zakladatele několika oborů u nás – lékařské psychologie, psychofarmakologie, dietetiky (spolu s prof. Prusíkem) a psychiatrické sexuologie. Přes určitou odtažitost v běžném životě dovedl být nečekaně empatický v závažných okamžicích. Byl laskavým a moudrým přednostou kliniky.

Důležitou událostí pro kliniku bylo zřízení výzkumné laboratoře v roce 1958. V době největšího rozsahu měla oddělení patofyziologie CNS, biochemické a EEG, vytvořila se skupina kybernetická a v roce 1963 ještě elektronická laboratoř, zpočátku společná pro katedru psychiatrie i neurologie.

1970–1984: Prof. MUDr. JAN DOBIÁŠ, CSc. Narodil se v Opatovicích v rodině schwarzenberského šafáře. Po práci na české námořní lodi, na níž přežil i velký tajfun, připlul do svého „definitivního přístavu“ na psychiatrické klinice v roce 1955, ve svých 41 letech.

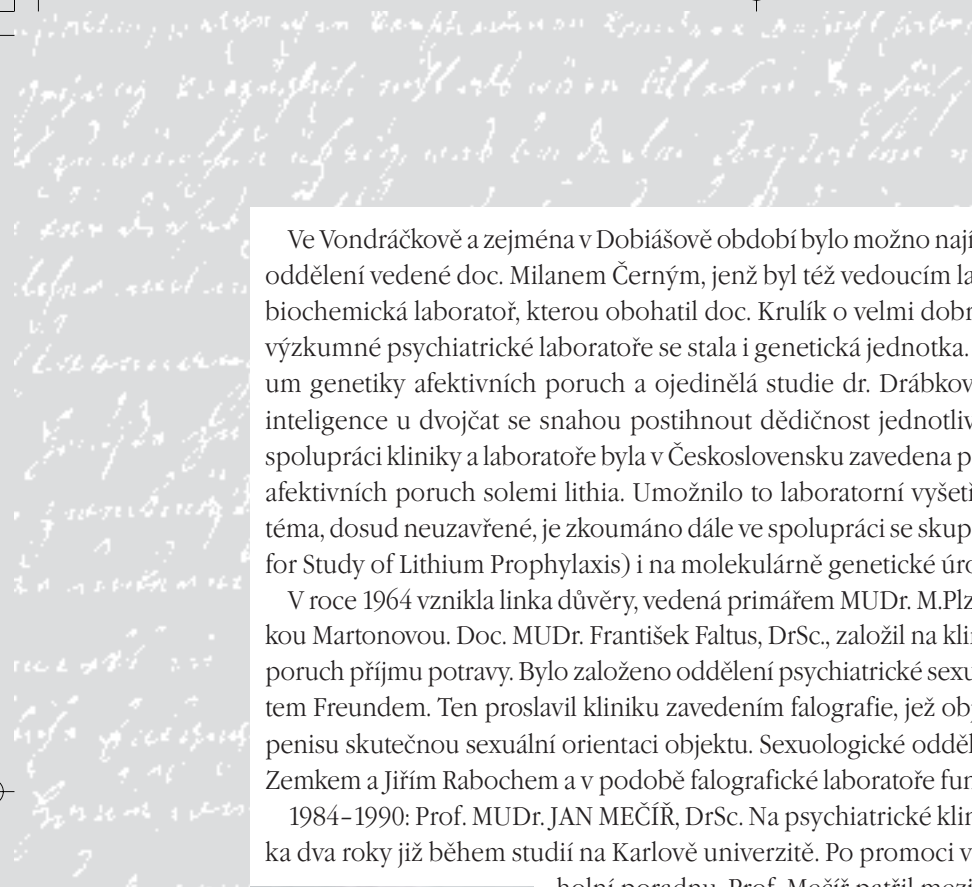
Byl „extravertovaným introvertem“, který si zachoval klady obou typů, výborným organizátorem, mimořádným pedagogem, myslitelem a psychiatrem s velkou erudicí ve všech oborech. Jeho znalosti byly hluboce organizované, filozoficky a psychologicky zpracované. Vondráček dokonce přirovnával Dobiáše k Sokratovi („I v běžném hovoru nenápadně učí svého partnera a přitom ho velmi baví...“). Dobiáš měl velké kouzlo osobnosti. I když příliš nevěřil, že v našich podmínkách může dojít k zásadním objevům, podporoval rozvoj výzkumné laboratoře, která za jeho přednostství nabyla pravděpodobně největšího rozsahu. Za jeho období začala také výuka lékařské psychologie pro mediky.

V. VONDRÁČEK

J. DOBIÁŠ

Ve Vondráčkově a zejména v Dobiášově období bylo možno najít v laboratoři elektrofyziologické oddělení vedené doc. Milanem Černým, jenž byl též vedoucím laboratoře jako celku. Rozšířila se biochemická laboratoř, kterou obohatil doc. Krulík o velmi dobrou aparátovou výbavu. Součástí výzkumné psychiatrické laboratoře se stala i genetická jednotka. Hlavním zájmem bylo a je studium genetiky afektivních poruch a ojedinělá studie dr. Drábkové, sledující po mnoho let vývoj inteligence u dvojčat se snahou postihnout dědičnost jednotlivých složek inteligence. V těsné spolupráci kliniky a laboratoře byla v Československu zavedena prof. dr. Pavlem Grofem profylaxe afektivních poruch solemi lithia. Umožnilo to laboratorní vyšetření hladin lithia v plazmě. Toto téma, dosud neuzavřené, je zkoumáno dále ve spolupráci se skupinou IGSLI (International Group for Study of Lithium Prophylaxis) i na molekulárně genetické úrovni.

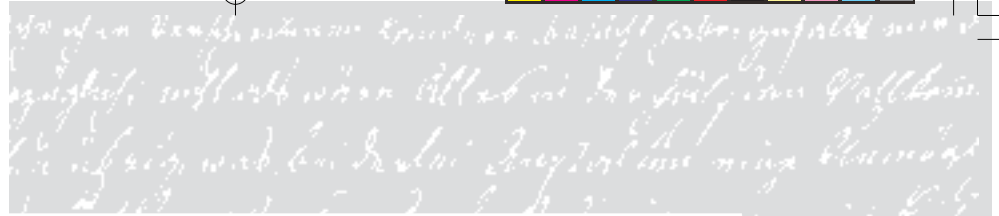
V roce 1964 vznikla linka důvěry, vedená primářem MUDr. M. Plzákem, CSc., spolu s PhDr. Františkou Martonovou. Doc. MUDr. František Faltus, DrSc., založil na klinice známou jednotku pro léčbu poruch příjmu potravy. Bylo založeno oddělení psychiatrické sexuologie, vedené zpočátku dr. Kurtem Freundem. Ten proslavil kliniku zavedením falografie, jež objektivizuje měřením tumescence penisu skutečnou sexuální orientaci objektu. Sexuologické oddělení bylo později vedeno Pavlem Zemkem a Jiřím Rabochem a v podobě falografické laboratoře funguje až do současné doby.

1984–1990: Prof. MUDr. JAN MEČÍŘ, DrSc. Na psychiatrické klinice prakticoval u prof. Myslivečka dva roky již během studií na Karlově univerzitě. Po promoci vedl na vedlejší úvazek protialko-

holní poradnu. Prof. Mečíř patřil mezi přední odborníky na dětskou a dorostovou psychiatrii: tomuto oboru se věnoval víc než dvacet let. Na dorůstající mládež je zaměřena už jeho kandidátská disertační práce s názvem Alkoholismus nezletilých. Stejně věkové skupiny se týkala i doktorská disertační práce nazvaná Vražedné jednání. Prof. Mečíř napsal několik monografií a uveřejnil přes 100 odborných prací. Přednostou psychiatrické kliniky lékařské fakulty v Praze se stal v listopadu 1984. Stal se tak prvním dětským psychiatrem v čele kliniky. Po čtyři období předsedal Psychiatrické společnosti. Pro další rozvoj pedopsychiatrie vyškolil řadu odborníků. Usiloval o další zkvalitnění výuky lékařské psychologie.

J. MEČÍŘ

1991 až 1999: Prof. MUDr. PETR ZVOLSKÝ, DrSc. Žák profesora Vondráčka a Dobiáše je zakladatelskou osobností československé a české psychiatrické genetiky a jedním z propagátorů lithiové profylaktické léčby maniodepresivity u nás i v zahraničí. V opakovaném vydání publikuje monografii Genetika v psychiatrii, která je vůbec první publikací tohoto druhu ve střední a východní Evropě a podává základy aplikaci molekulární biologie a genetiky v psychiatrii u nás.

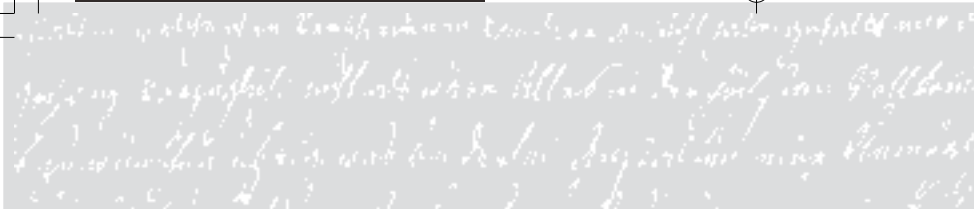
Po absolvování lékařské fakulty nastoupil prof. Zvolský jako sekundární lékař v Psychiatrické léčebně v Praze - Bohnicích a poté na Psychiatrické klinice FVL UK v Praze, kde se stal později samostatným vědeckým pracovníkem. V roce 1991 získal titul profesora psychiatrie UK. V devadesátých letech pracoval ve funkci přednosta psychiatrické kliniky UK a VFN v Praze 2, proděkana 1. lékařské fakulty UK, předsedy výboru České psychiatrické společnosti a regionálního zástupce WPA/ World Psychiatric Ass. Od roku 1998 je čestným členem České lékařské společnosti JEP.

Petr Zvolský si získal mezinárodní ohlas svými výzkumnými projekty v oblasti genetiky a profylaktické léčby efektivních poruch lithiem, na kterých pracoval i v rámci dlouhodobých pobytů v Kanadě a Velké Británii. Je autorem 150 publikací a spoluautor skript a učebnic psychiatrie. Je uváděn jako nejcitovanější český psychiatr v zahraničí.

P. ZVOLSKÝ

PSYCHIATRICKÁ KLINIKA V JEDNADVACÁTÉM STOLETÍ

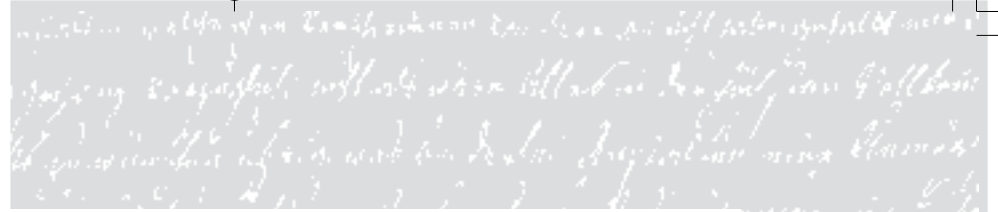
Profesor JIŘÍ RABOCH je celoživotně úzce spjat s pražskou lékařskou fakultou. Už jeho otec Jan byl profesorem a dlouholetým přednostou Sexuologického ústavu na Karlově univerzitě.

Jiří Raboch absolvoval Fakultu všeobecného lékařství sub auspiciis. Od té doby jí zůstal věrný. Po promoci nastoupil na Psychiatrickou kliniku jako sekundární lékař. V roce 1992 byl jmenován profesorem pro obor psychiatrie a 1999 ustanoven přednostou.

Dnes vede kliniku v návaznosti na její úspěšnou minulost i v podmínkách rozšiřující se Evropy a rostoucí mezinárodní spolupráce. Mimo jiné se zasadil o zavedení nové metody repetitivní transkraniální magnetické stimulace mozku, modernizace elektrokonvulzivní léčby, o získávání výzkumných grantů a další rozšiřování mezinárodních kontaktů.

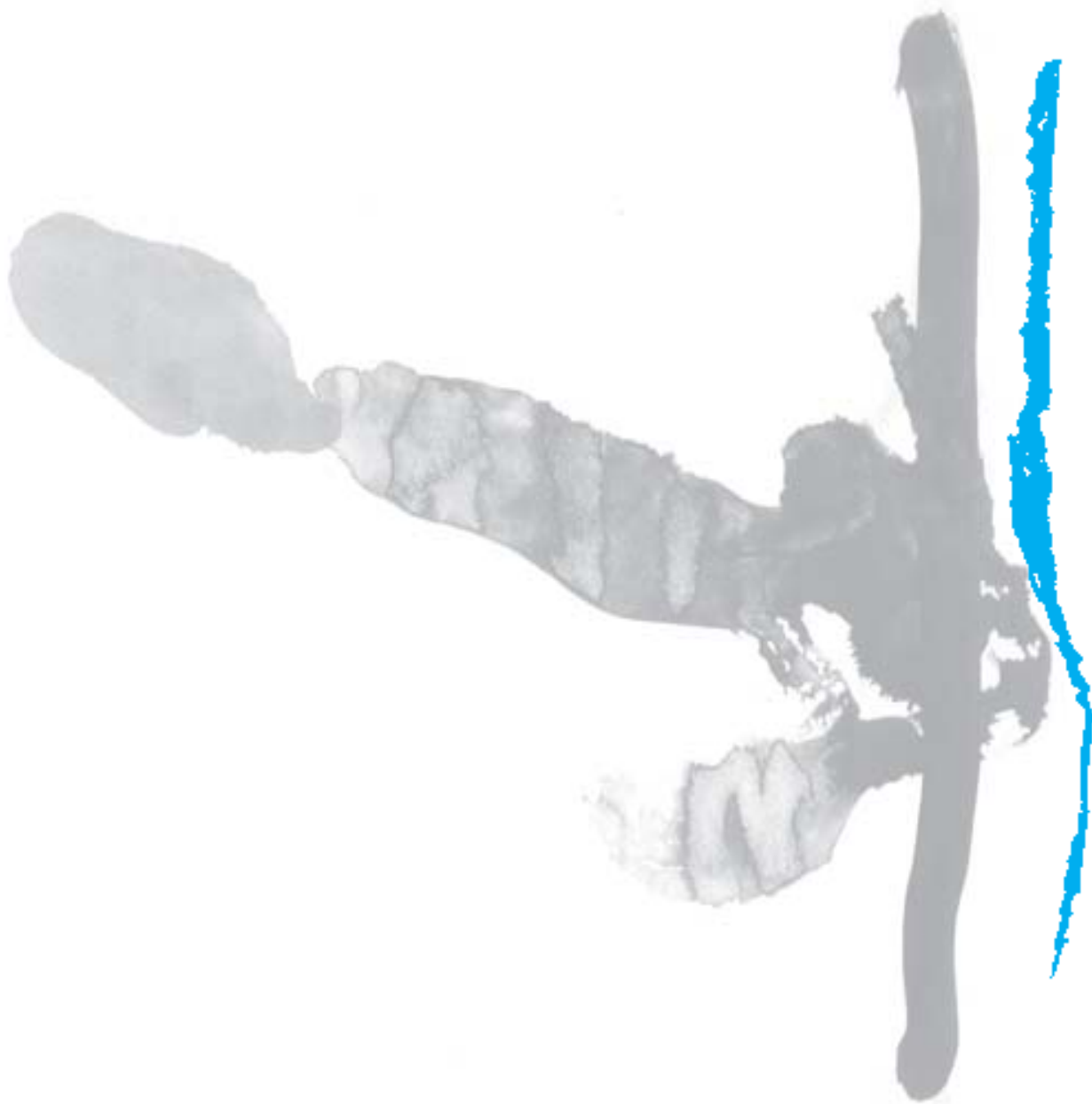

Jiří Raboch studoval a krátkodobě pracoval v Berlíně, Hamburku, Mnichově, Washingtonu a na mnoha dalších místech. Uveřejnil přes 350 vědeckých prací, z toho třetinu v zahraničí. Jeho vědecko-výzkumná činnost byla oceněna cenami České sexuologické společnosti (1990), Vondráčkovou cenou (1997) a Kuffnerovou cenou (1999). První novodobá učebnice Psychiatrie, kterou redigoval se svým předchůdcem prof. Zvolským, získala cenu rektora Karlovy univerzity a předsednictva České lékařské společnosti JEP (2002).

Prof. Raboch je mezinárodně uznávanou osobností. V roce 1996 založil novou tradici národních psychiatrických konferencí ve Špindlerově Mlýně, organizoval Regionální sympózium Světové psychiatrické společnosti v Praze (1995) a jednu z nejúspěšnějších Evropských psychiatrických konferencí (2000). Spolu s dalšími kolegy připravuje Světovou psychiatrickou konferenci, která se uskuteční v roce 2008 v Praze.

Byl členem exekutivy Asociace evropských psychiatrů (AEP), dnes pracuje ve výboru pro konference Světové psychiatrické společnosti a „fellow“ členem AEP. Pracoval ve vědeckých výborech Světových psychiatrických konferencí v Jokohamě (2002) a Káhiře (2005), byl voleným členem prestižní Akademie pro výzkum sexuality (IASR) a v letech 1996 – 2001 zástupcem ČR v komisi pro psychiatrii EU (UEMS). Spolu s profesorem Vymětalem založil v rámci Karlovy univerzity postgraduální vědecké studium „Lékařské psychologie a psychopatologie“ respektující biopsychosociální přístup k duševním poruchám. Od roku 1996 předsedá České psychiatrické společnosti ČLS JEP. Je zároveň českým koordinátorem několika výzkumných evropských projektů.

Amfano v. Lindgrün. Med. D. R. Hofrath
am 20ten Sept. 1834

NÄVŠTĚVNÍ KNIHA

Geachtetste! Ich habe die Ehre, Ihnen zu schreiben, und zu hoffen, dass Sie sich
der Mühe nicht scheuen werden, mir zu schreiben, und mir zu schreiben, und mir zu schreiben,
welche und welche Zeit zu Tage an Ihrer Stelle Sie haben, das
geschicklich zu sein, und ich werde mich sehr freuen, wenn Sie
bald zu mir kommen, und ich werde mich sehr freuen, wenn Sie
wiederum mich.

am 28 Sept. 1834.

Dr. Schepstorf.
aus Regensburg

Geachtetste! Ich habe die Ehre, Ihnen zu schreiben, und zu hoffen, dass Sie sich

der Mühe nicht scheuen werden, mir zu schreiben, und mir zu schreiben, und mir zu schreiben,
welche und welche Zeit zu Tage an Ihrer Stelle Sie haben, das
geschicklich zu sein, und ich werde mich sehr freuen, wenn Sie
bald zu mir kommen, und ich werde mich sehr freuen, wenn Sie
wiederum mich.

1834 Dr. Wilhelm Rehmann Fürstl. Fürstlich-bayerischer Leibarzt aus
Donauwörth im Großherzogthum Baden.

8ten Dr. Carl Kersch, Med. Dr. aus Gießenberg in Bayern.

8ten Dr. Adolph Schmidt aus München.

18-1834 Dr. ... aus ...

Dr. ... aus ...

NÁVŠTĚVNÍ KNIHA

PORTRÉTY SLAVNÝCH OSOBNOSTÍ, KTERÉ V NÁVŠTĚVNÍ KNIZE ZANECHALY SVÉ PODPISY

Součástí genia loci někdejšího Pražského ústavu pro choromyslné, který se později změnil v psychiatrickou kliniku, se kromě lékařů stali také význační návštěvníci. Právě jejich jména zapsaná v Návštěvní knize se stala měřítkem významu, který ústav zaujímal od 19. století ve vědeckém, ale i politickém světě, a stala se tak svérázným svědectvím o ústavu, jeho aspiracích a duchu, který jej naplňoval. Portréty významných návštěvníků, které přinášíme, tak zachycují širší dobový kontext, v němž se klinika rozvíjela. Patří do její historie stejně jako jména vynikajících lékařů nebo známých pacientů.

Návštěvní kniha, založená Josefem Riedelem, začíná datem 5. září 1834.

FRANTIŠEK JOSEF I.

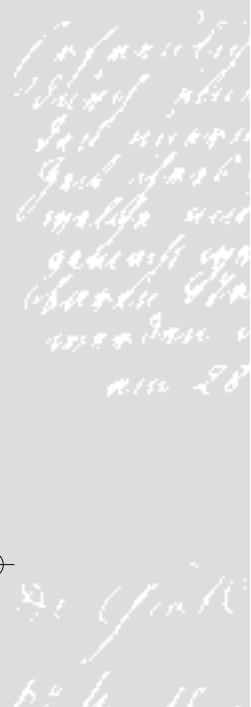
CÍSAŘ DOMU HABSBURSKÉHO

Nejvýznamnější a nejznámější podpis je možné najít v Návštěvní knize jako první, ač teprve data 27. října 1866. Je na prázdné stránce jediný, vepsaný zřejmě na čistý list, ponechaný asi prozíravě pro podobnou příležitost. Podpis je velký a úhledný, napsaný rukou zvyklou denně podepisovat desítky dokumentů.

Císař si ostatně čelí místo v Návštěvní knize zaslouží. Ze všech slavných mužů, kteří Pražský ústav pro choromyslné navštívili, se do lidských dějin zapsal nesporně nejvýrazněji – i když nikoliv způsobem, který by si přál.

Doba za jeho pražské návštěvy byla nejistá. Rakousko právě prohrálo válku s Pruskem, v níž se nejdůležitější bitvy odehrály v severních a východních Čechách. U Hradce Králové utrpěly císařské voje zdrcující porážku. Rakousko muselo vyklidit pozice v Německu a přihlížet, jak zde vítězné Prusko získává rozhodující vliv. Prohraná válka ale způsobila v habsburské monarchii i vnitřní potíže, které se Vídeň pokusí zanedlouho zmírnit přesunem části moci do Budapešti. Jednotné Rakousko se tak změní v rámci rakousko-uherského vyrovnání v soustátí spjaté osobou panovníka. O slovo se ale začínají stále naléhavěji hlásit i české země. Císařova návštěva Prahy tedy není náhodná a má jasně politický ráz.

Proč však mladý císař zamířil v Praze právě do Ústavu pro choromyslné? Aní zde není odpověď složitá. Ústav patřil v té době k vrcholům pražské medicíny a léčil jeho poddané bez ohledu na národnost. Mocnár, který seděl na trůně neuvěřitelných 68 let, dbal celý život o korektnost. Každé ráno vstával v pět hodin a již krátce nato začal úřadovat. K stáru vstával už ve čtyři. Právě díky tomu se

mimořádně v českých zemích vžil zvyk začínat práci v továrnách v šest hodin ráno. Když pracoval císař, nemohl spát dvůr, vysocí úředníci vyžadovali součinnost nižších, nikdo nechtěl vypadat jako lenoch, který se povaluje v posteli, když Jeho Veličenstvo vyřizuje spisy.

Předposlední habsburský císař se snažil být svým poddaným svědomitým vládařem. Už coby chlapec s modrými očima a světlými vlasy vynikal pilností a poslušností. Od nejtutějšího dětství jej vychovávali k povinnostem. Musel si sám uklízet hračky a způsobně odpovídat na dotazy, už ve dvou letech dostal zmenšenou kyrynskou uniformu a také pušku, šavli a grenadýrskou čepici. V šesti letech jej soukromí učitelé vyučovali 18 hodin týdně, v sedmi letech už trávil výukou 32 hodin týdně a na počátku puberty dokonce neuvěřitelných 50 hodin. Jako mladý jinoch se učil sedm jazyků najednou, aby se sám a bez tlumočnicků mohl dohovorit s příslušníky alespoň hlavních národů monarchie. Ovládal prý docela slušně i češtinu, i když projevy musel číst. Maďarsky hovořil téměř bez přízvuku. V 18 letech tato intenzivní výuka skončila, protože mladý následník musel usednout na trůn. Jeho předchůdce Ferdinand Dobrotivý – mimořádně poslední habsburský vladař korunovaný také v Praze – musel kvůli pokračující duševní chorobě odstoupit. Nevěděl si rady s revolucemi, které vypukly v roce 1848 ve Vídni, Praze a Budapešti, a neprozřetelně slíbil svým národům konstituci. Konzervativní kruhy podobné změny odsuzovaly. Ve vídeňském Hofburgu došlo k tichému palácovému převratu a na císařský trůn usedl mladíček sotva odrostlý, nový císař František Josef I.

Předposlední habsburský vladař, muž železného zdraví a kázně, vládne 68 let, nejdéle ze všech evropských panovníků. Ve Spojených státech během této doby úřadovalo 17 prezidentů, tři generace se vystřídalily dokonce i mezi jeho poddanými. Císařovi

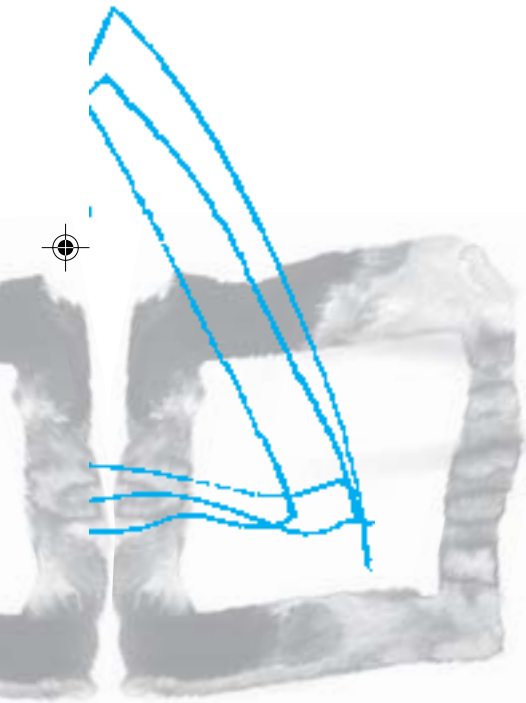
Handwritten text in cursive script, likely a signature or address, possibly reading 'K. Hofmeister' and '20. Aug. 1854'.

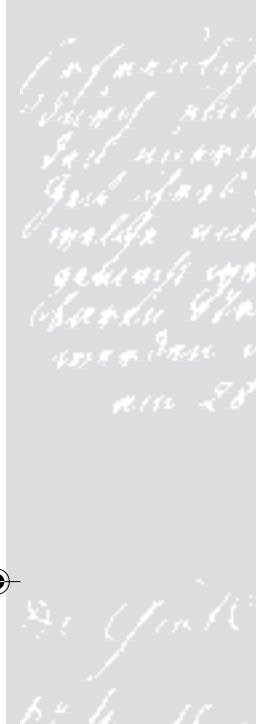
vrstevníci stárnuli a umírali, sám vladař se změnil ze ztepilého mládence v důstojného starce, stylizujícího se trochu do role otce svých národů.

Právě dlouhověkost císaře se ale Habsburkům zle vymstila. Druhá polovina 19. století byla totiž v Evropě obdobím prudkých změn. Malé řemeslnické dílny rychle rostly ve velké továrny, koňské potahy nahrazovala parní lokomotiva, na cestách se objevily první automobily a na obloze letadla. Stejně rychle se měnila i politická situace. Monarchie zvládla ještě revoluci z roku 1848, ale už nikoliv následky maďarského povstání. V důsledku porážky v prusko-rakouské válce v roce 1866 se jednotné Rakousko změnilo v dvoustátí a část moci se přesunula do Uher. Vídeň, vytlačena z Německa, musela přihlížet, jak v jejím sousedství roste nová dravá říše se sídlem v Berlíně. V Evropě narůstal nacionalismus a začaly vznikat politické strany, objevilo se volání po všeobecném hlasovacím právu. Napětí sílilo zvláště v národnostně smíšených zemích a zasáhlo naplno právě Rakousko-Uhersko. Jazykové bouře v českých zemích začaly ohrožovat stabilitu celého mocnářství, neklid sílil i mezi Poláky a Jihoslovany.

František Josef I. přes všechnu píli, osobní skromnost a dobré úmysly zůstává vladařem velice průměrným. Výchova mu vstúpila přesvědčení o vyvolenosti panovníka, které je dáno Bohem. Nyní má čelit výzvám, které daleko přesahují jeho možnosti. V době, která vyžaduje nápady a nové koncepce, zůstává svědomitým úředníkem bez fantazie, odpovědně vyřizujícím spisy, chladným strážcem tradic, mužem už v mládí bytostně konzervativním, jehož myšlení je s přibývajícím věkem stále rigidnější.

Nepustí ke slovu svého syna, korunního prince Rudolfa, který nakonec skončí sebevraždou na zámku Mayerlink. Císařův bratr Maxmilián se raději vzdává nástupnictví a místo čekání na trůn ve Vídni přijme císařskou korunu v Mexiku. Pokus o nastolení mo-

narchie na půdě Nového světa se však nezdaří a svržený vladař skončí před popravčí četou. V samotě na Konopišti se užírá nad plány reforem celá desetiletí další následník trůnu František Ferdinand d'Este. Nakonec se stane obětí atentátu v Sarajevu v roce 1914 – a ve Vídni vládne dál starý císař. Právě vražda následníka trůnu se ale stane impulzem k zahájení první světové války, která změní mapu světa a definitivně ukončí vládu Habsburků ve střední Evropě. Rakousko-Uhersko, jedna z hlavních evropských velmocí, se rozpadá na řadu malých nástupnických států. Jedním z nich je Československo.

Svým způsobem – i když jen nepřímo – se ostatně František Josef I. zapsal nejen do dějin Evropy, ale také do historie psychiatrie.

Ve svých 84 letech si zřejmě velkou evropskou válku nepřál a byl do ní vmanipulován svým okolím. Přesto je pod proklamací Mým národům, zahajující osudové tažení proti Srbsku, jeho podpis. Nese tak svůj díl odpovědnosti za válku, která přinese 10 milionů mrtvých a bude znamenat předěl mezi téměř idylickými časy devatenáctého století a moderní dobou.

Většina předcházejících válek trvala několik týdnů či měsíců a v jednotlivých bitvách se utkávaly jen relativně malé armády. V pětitýdenní prusko-rakouské válce z roku 1866, která rozhodla o sjednocení Německa, čítala celá pruská armáda jen asi 150 tisíc mužů. Tuto situaci změnila železnice, ostatně drát a kulomet: obranné zbraně byly náhle výkonnější než útočné. Jedna bitva nic nerozhodla, na místo průlomu protivník rychle dopravil posily, kulometry a stále výkonnější děla změnila každý útok pěchoty v masakr. V důsledku všeobecné branné povinnosti posílaly všechny válčící strany do boje armády stále větší, ale ani to jim nezajistilo vítězství. Válka se vymkla lidským rozměrům a nakonec se změnila v obrovský mlýnek na maso, požírající muže po milionech. Generálové nevěděli jak zvítězit, politikové nedokázali jatka zastavit, v zázemí zuřil hlad. Boje skončily teprve všeobecným vyčerpáním. Zhroutil se dosavadní řád, autoritu ztratili vladaři a šlechta, ale také kněží a učitelé, důvěřivá doba 19. století patřila definitivně minulosti. Zahořklí navrátilci ze zákopů už nevěřili velkým slovům, která je hnala na smrt. Nastával čas zmatků a revolucí, fašismu a komunismu, neklidu a prázdnoty.

Změna ve vedení války přinesla důležitý zlom i v psychiatrii: poprvé se objevila ve velkém měřítku válečná traumata a poranění lebky, strach a hrůza otestovala nejzazší meze psychické odolnosti, zhroutení životních jistot přivedlo na kliniky v celé Evropě další desetitisíce pacientů. Na ty se však prezidenti ani korunované hlavy už dívat nechodí.

*Quadruplex. Mr. D. R. Hofka
20. 4. 1784*

Josef Jungmann

JOSEF JUNG MANN

NENÁPADNÝ TVŮRCE JAZYKA

Podpis Josefa Jungmanna v Návštěvní knize může na první pohled překvapit. Co společného měl tichý jazykovědec, tvořící v klidu své pracovní tisíce slov, které v češtině chyběly, s ústavem pečujícím o duševně choré? Jungmann nebyl politikem ani novinářem, jeho plachá neokázalost se společností spíše stranila. Jeho snem bylo dokázat, že rychle se rozvíjející čeština se bohatostí slov vyrovná němčině, k tomuto cíli napřel svoje úsilí.

Právě zde možná nacházíme souvislosti.

Mladší a méně známý Josefův bratr Antonín Jungmann totiž vytvořil ve svém antropologickém pojednání *Člověkosloví* základní české lékařské a především anatomické názvosloví. Mezi slova jím vytvořená patří slova bránice, játra, žláza nebo žluč.

Jungmannův podpis v Návštěvní knize výmluvně ukazuje, kde česká medicína začínala: u tvorby slov a termínů, které byly v jiných jazycích běžné. O to větší kus musejí její průkopníci urazit. Ono se řekne slova...

Josef Jungmann, jehož sochu dnes najdeme nepříliš daleko od Karlova, uprostřed pražského náměstí nesoucího jeho jméno, se narodil roku 1773 v Hudlicích. Syn z početné rodiny měl být původně knězem. Stal se však kantorem a plných 45 let působil jako gymnaziální profesor – šestnáct let v Litoměřicích a posléze na renomovaném Akademickém gymnáziu v Praze.

Muž ne zcela přesně označovaný jako „tichý génius“ (uměl se i vlichtit, ve jménu své věci i trochu zaprodat) se zasloužil nevýdaným způsobem o obnovu a rozšíření českého jazyka. Nebyl sám. Jeho vrstevníci – Karel a Jan Preslovi – vytvořili české názvosloví

Handwritten text in cursive script, likely a manuscript or letter, partially obscured by a gray overlay.

Handwritten text in cursive script, partially obscured by a gray overlay.

v botanice, chemii, mineralogii, geologii a technických oborech, bratr Antonín obohatil slovník lékařský. Lvi kus práce však odvedl právě Josef Jungmann. V mnoha ohledech byl „konstruktérem“ české slovní zásoby a dobudoval novodobý český jazyk s takovou bravurou, že si tento fakt sami dnešní Češi ani neuvědomují a chápou jím vytvořené pojmy a slova jako samozřejmost. V překladech (například Miltonova Ztraceného ráje) si Jungmann vypomáhal – a tím je vlastně nově vytvářel – slovy přejatými z polštiny, ruštiny, chorvatštiny nebo srbštiny. Dnes už ani netušíme, že třeba slova plod, chlum, luh, látka, poznatek, časopis, kyselina, přízvuk, čtverec, trojúhelník a množství dalších jsou Jungmannovy novotvary.

Třicet let sbíral slovo po slově, bádal a zkoumal jejich význam, aby nakonec sestavil monumentální pětisvazkový *Slovník česko-německý* (1833), v němž na 4689 stranách shrnul a rozvinul slovní zásobu češtiny (zhruba 120 000 výrazů) a prokázal tak její rovnocennost s němčinou. A to vše v době, kdy se zápolilo o každý český text v úředních listinách, o každý český nápis, knihu, zřízení české školy či divadelní scény.

Rozsáhlé dílo dokončil ve svých šedesátinách a ještě dalších pět let strávil pracemi souvisejícími s vytištěním slovníku a korekturami. Hmotně i finančně bezpochyby víc ztratil než získal. Český jazyk tak ale získal svou literární a spisovnou normu a Josef Jungmann si postavil pomník – tehdy ještě neviditelný. Pomník z kamene, postavený na stejnojmenném náměstí, vznikl až v letech 1873 – 1878 jako první pomník věnovaný českému buditeli.

Osobní život „tichého génia“ byl poklidný a spořádaný – v roce 1800 se oženil s Johannou Světeckou, dívkou z poměrně zámožné měšťanské rodiny; z pokojného manželství pocházely čtyři děti, z nichž dvě předčasně zemřely.

Jako většina velkých duchů obrození byl i Jungmann člověk nesmírně pilný a všestranný. Byl nejen lexikografem, ale i literárním historikem, pedagogem, překladatelem, básníkem, organizátorem tehdejšího vědeckého života. Podobal se tím téměř všem českým buditelům, jejichž univerzalizita je nejen obdivuhodná, ale v dnešní době i skoro nepochopitelná. Tito mužové tehdy pro své přesvědčení doslova dýchali – a neúnavně pracovali. Ještě před slovníkem vyšla v roce 1820 *Slovesnost, kniha o teorii literatury* s připojenou čítankou, která v té době sloužila jako průkopnická učebnice na gymnáziích. Další dílo, *Historie literatury české* (1825) prohlubuje soudobý pohled na starší českou literaturu a uvádí ji do povědomí veřejnosti, hovořící ještě často německy. Jungmann byl i mistrným překladatelem, který do češtiny uvedl zejména Goetha, Schillera, Herdera Chateaubrianda a Miliona.

Se zaníceným kříšením národního jazyka byly ale spojeny i komplikace, o kterých neměl zprvu nikdo ani tušení. „V jazyku je naše národnost,“ hlásal Jungmann a toto heslo postupně přejali i další buditelé. Nelišili se tím nijak od stejně smýšlejících idealistů jiných národů, především Němců. Právě v Německu se totiž v dílech myslitelů, jako byl Johann Herder nebo Wilhelm von Humboldt, zrodila moderní podoba evropského nacionalismu spojující národ s kulturou a především jazykem. Tato nová podoba vlastenectví vyvolávala nadšení a nezištnou obětavost a spojovala miliony osamělých jedinců v národní celek. Povznášela lidského ducha, ale v podobě krajního nacionalismu také srazila Evropu do pekla krvavých válek a etnických čistek. První komplikace se v Čechách objevily už za Jungmannova života.

Tvrzení obrozenců, že český národ zahrnuje pouze ty, kdo mluví česky, nepřímo vylučovalo z národního společenství české Němce, kteří již řadu století obývali a spoluvytvářeli území někdejšího Českého království. Dvojjazyčný národ ve smyslu územním se náhle začal štěpit na Čechy a Němce, společná domovina se změnila v území, kde zavládla soutěž stále ostřejší. Oba národy začaly soupeřit na poli hospodářském i kulturním a řevnivost se přenesla postupně do všech oblastí života. Vznikala německá a česká divadla a tělocvičné spolky, společná univerzita se rozpadla na českou a německou část, rozdělily se i univerzitní kliniky a léčebné a vědecké ústavy. Češi se začali procházet na Ferdinandově – dnes Národní třídě, pražští Němci na Příkopech. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století mělo 25 tisíc Němců v hlavním městě ještě stále dvě bohatá divadla, dvě vysoké školy, pět gymnázií, čtyři vyšší reálky a dva deníky, které vycházely ráno a večer. Národnostně uvědomělý Čech by si však už v té době nikdy nezapálil cigaretu zápalkou z krabičky německého Schulvereinu, Němec by zase ze zásady nekoupil zápalky české Ústřední matice školské. Jazykově zcela odděleny byly i koncerty, sady, hřiště a dokonce i plovárny. Již tehdy se vyhrotilo nepřátelství, které skončilo Mnichovem a odsunem (v německém pojetí vyhnáním) sudetských Němců po roce 1945.

Podobný vývoj, k němuž došlo téměř ve všech národnostně smíšených oblastech Evropy, ovšem Jungmann a jeho vrstevníci nemohli předvídat: zvrátit jej snad může až snaha o evropské sjednocení – bude-li úspěšná. Skloňme se proto před úsilím buditelů, které v průběhu jediné generace změnilo češtinu z polozapomenutého nářečí schopného vyjádřit jen základní pojmy v bohatý, tvárný a lahodný moderní jazyk.

Josef Jungmann se dočkal poct už za svého života. Jeho pohřeb v roce 1847 se stal téměř národní manifestací.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or document fragment.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or document fragment.

FRANTIŠEK ANTONÍN HRABĚ KOLOWRAT – LIBŠTEJNSKÝ

VLASTENEC A VYSOKÝ ÚŘEDNÍK MOCNÁŘSTVÍ

František Antonín hrabě Kolowrat – Libštejnský se do Návštěvní knihy zapsal jako jeden z prvních. Český šlechtic a vysoký úředník rakouského mocnářství se o nemocnice a lidi zdravotně postižené začal hlouběji zajímat až s příchodem vlastních zdravotních potíží. Do Pražského ústavu pro choromyslné na Karlov však zavítal už v době, kdy se věhlas nové léčebny teprve začínal šířit. Dokazuje to, že jej jako vlastence nepřestaly zajímat záležitosti Českého království ani v době, kdy patřil k nejmocnějším ministrům vídeňské vlády.

Hrabě Kolowrat, potomek starého českého rodu, známého už ve 14. století, se narodil v roce 1778. Získal dokonalé společenské vychování, a sotva dospěl, vstoupil do státní služby s vyhlídkou na rychlou úřední kariéru. Jeho vzestup byl skutečně oslnivý, do funkce pražského městského hejtmana byl jmenován už ve 24 letech. V době války s revoluční Francií už působil jako zemský komisař a roku 1811 ho Vídeň dokonce jmenovala nejvyšším purkrabím v Čechách. Ve stejném roce se stal předsedou zemské vlády. Od roku 1826 ještě povýšil a stal se ve Vídni státním ministrem.

V Praze platil za politika hájícího české zájmy zvláště v období tvrdého útlaku následujícího po Napoleonově porážce. Svým vlivem ve Vídni vyvažoval moc všemocného knížete Metternicha, ministra zahraničních záležitostí a nepřítele národního hnutí ve všech habsburských zemích. Císař Ferdinand, zvaný později Dobrotivý, jim do státních záležitostí téměř nemluvil.

Handwritten signature of František Antonín hrabě Kolowrat – Libštejnský.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or document fragment, on a light gray background.

Kolowrat s Metternichem vládli císařovým jménem až do revolučního roku 1848. Po celou tu dobu si přitom nemohli přijít na jméno. Vídeňáci je proto přirovnávali k dvojhlavé císařské orlici: jedna hlava hledí doprava, druhá doleva.

Revoluční rok 1848 smetl nejdříve Metternicha jako symbol reakce. Kolowrat se naopak na krátký měsíc stal dokonce předsedou první ústavní rakouské vlády. Po nástupu konzervativců však svoji funkci ztratil a vzápětí opustil i úřednickou dráhu.

František Antonín Kolowrat věřil, že aktivita malých národů se nejlépe povzbudí přiměřeným posilováním národního cítění. Chápal ovšem národ – jako většina tehdejší české šlechty – spíše ve smyslu zemském než jazykovém: za obyvatele země, nazývané od keltských časů Bohemia, německy Böhmen, pokládali všechny občany někdejšího Království českého, Čechy i Němce. Vedle převládající němčiny však ve dvojjazyčném prostředí záměrně podporovali i rozvoj češtiny. Právě jazyk totiž považovali za nenahraditelný nástroj přemýšlení v umění, vědě, v průmyslu i zemědělství. Hrabě Kolowrat se zasloužil, věren svým zásadám, i o založení Vlasteneckého muzea v Čechách, dnešního Národního muzea. Před svou smrtí (1861) odkázal muzeu také svou bohatou knihovnu čítající 35 tisíc svazků. Do tohoto kontextu zapadá i návštěva někdejšího rakouského ministerského předsedy v Pražském ústavu pro choromyslné.

Jedna z hlavních obchodních tříd Prahy, část Zlatého kříže a Příkopy, byla koncem devatenáctého století na památku českého šlechtice oficiálně a slavnostně nazvána Kolowratskou třídou. Nehistorický název se nevžil, Příkopy si svoje jméno zachovaly. Divadélko Kolowrat, součást Národního divadla, však nedaleko odsud působí i dnes. Národnímu divadlu jej pronajal za symbolickou jednu korunu nedávno zemělč Tomáš Kolowrat.

Jan Evangelista Purkyně
and 80th Birth 1834

Jan Evangelista Purkyně
1787-1859
1807-1809
1813-1818
1834

JAN EVANGELISTA PURKYNĚ

NEJZNÁMĚJŠÍ ČESKÝ OBJEVITEL

Jan Evangelista Purkyně v Návštěvní knize nemohl chybět. Žádný jiný český vědec nezískal v devatenáctém století ve světě větší slávu. Neúnavnému experimentátorovi a skvělému fyziologovi, známému po celé Evropě, nabízely členství všechny významné české vědecké a kulturní spolky. Patřil do Společnosti vlasteneckého muzea, Královské společnosti nauk a Matice české, o čest zvat jej svým členem ale usilovala každá organizace, která v národním životě něco znamenala. Ve fyziologii, mezi jejíž zakladatele patřil, je jeho jméno dodnes pojmem.

Jeho cesta k vědě přitom vůbec nebyla snadná. Narodil se v provincii 1787 na libochovickém zámku, kde jeho otec pracoval u Ditrichštejnů jako písař a obročník. Živitel rodiny však zemřel, když bylo synovi šest let. Ditrichštejnové pomohli vdově poslat synka na studium u piaristů v Mikulově. Chce se stát učitelem a v letech 1807 - 1809 absolvuje studia filozofie v Praze. Tři roky pak vyučuje v baronské rodině Hildprandtů v jihočeské Blatné. Ve věku, kdy jiní studium končí, se v letech 1813 - 1818 zapisuje na lékařskou fakultu v Praze. Promuje v 31 letech.

Ani tím jeho potíže nekončí. Nemůže najít místo, navzdory studijním výsledkům jej postupně odmítnou univerzitní katedry v Praze, Budapešti a dokonce i ve Štýrském Hradci. Netuší, že je podezřelý z členství v tajném spolku iluminátů, což v dobách meternichovského absolutismu stačilo k zápisu na černou listinu. Neúspěchy spíše posilují jeho houževnatost. Nakonec získává alespoň místo prosektora v pražském anatomickém ústavu. Využije zdánlivou nevýhodu ve svůj prospěch: právě tam se naučí pitvat a hlavně bedlivě pozorovat každý detail.

Jan Evangelista Purkyně

Handwritten text in cursive script, possibly a signature or note, on a light background.

Jeho hvězdná léta začínají až rokem 1823, kdy přebírá profesuru fyziologie a patologie na univerzitě v pruské Vratislavi. Ani tam nemá zprvu na růžích ustláno. Od mládí náruživě experimentuje, čímž se výrazně liší od svých vrstevníků. Praktické pokusy nebyly ovšem v tehdejší přírodovědě běžné a fyziologie byl obor víceméně spekulativní. I vzdělání kolegové často označují pokusy na živých zvířatech za zlé a bezbožné. Nový profesor je navíc pokládán za člověka nespolečenského a při přednáškách poněkud svérázného. Ten však ví přesně, čeho chce dosáhnout. Na plané tlachání nemá čas. Nejprve jej upoutá zrak: kde se berou mžitky při pohledu na jasnou oblohu? Co nastává v oku, stlačeném prsty? Ještě v Praze jej zaujme i závrať. Zpočátku nemá ani mikroskop a používá jen silné lupy, jako laboratoř mu slouží vlastní byt.

Zkouší na sobě a popisuje také účinky různých léků a drog, mezi kterými nechybí éter, líh, kafr, belladona, terpentýn či tehdy oblíbené opium. Pouští se tím na nové, neprobádané a nebezpečné pole experimentální farmakologie: při pokusech s kafrem upadne do dlouhého bezvědomí. Je třeba mít na paměti, že v jeho době byla fyziologie chápána jako disciplína mnohem širší než dnes – přesahovala do biologie, embryologie i histologie.

Pražský ústav pro choromyslné navštěvuje Purkyně už v roce 1835. Jeho zvědavý duch se prostě zajímá o celou oblast přírodních věd – včetně medicíny. Do návštěvní knihy se zapisuje ještě německy: Joh. Purkinje, Dr. und Prof. Medizin in Breslau. To má své největší úspěchy ještě před sebou.

Teprve v roce 1839 – po patnáctiletém úsilí – vybuduje vysněné výzkumné pracoviště, které se stává prvním fyziologickým ústavem na světě.

Šíře jeho zájmů a bádání je obrovská, přičemž vždy zachovává důslednou systematicklost. Stává se průkopníkem týmové práce, výzkumná témata zadává kolegům – studentům a dbá na jejich

Handwritten text in cursive script, likely a signature or note, possibly mentioning 'and 80' and '534'.

Handwritten text in cursive script, partially obscured by the text block.

zpracování. Se svými žáky se zabývá například strukturou lidské pokožky, skladbou a funkcí srdce, mikroskopickou skladbou kostí, chrupavek a zubů. Zajímá ho svalstvo, vlákna mozkomíšního systému, stavba žaludeční sliznice a žlázek, fyziologie zraku, barvoslepost, fyziologie řeči, fonetika, ale i skladba živočišného vejce, pochody v oplodněném vajíčku... Výčet v úplnosti není možný. Purkyně v podstatě tvoří ve své době nejen základy novodobé fyziologie, ale i histologie, logopedie a stomatologie.

Největší český vědec devatenáctého století také nově rozpracovává metodiku a techniku práce s mikroskopem – jako vůbec první začal zobrazovat nálezy na právě objevených Daguerrových deskách a stal se tak průkopníkem používání fotografie v mikroskopii. Purkyňovo zpočátku opomíjené zkoumání rýh a obrazců na kůži prstů a dlaní – stanovil devět tříd „otisků prstů“ – vedly nepřímo ke vzniku daktyloskopie. V Purkyňově „zrníčkové teorii“, podle níž je „zrníčko“, tedy buňka, nejjednodušším stavebním kamenem živé hmoty, je možné vidět první pokus o formulaci buněčné teorie. Je autorem pojmu „protoplazma“, označujícího živou hmotu buňky. Brzy po jeho výzkumech začala být protoplazma pokládána za základní materiál všeho živého, za substanci života.

V roce 1850 se natrvalo vrací z Vratislavi do Prahy. Místo čisté vědy se v rostoucí míře věnuje organizační a společenské činnosti, ale jeho energie neumdlévá. Až do smrti zastává profesorské místo na stoličce fyziologie v Praze, buduje vlastní pražský fyziologický ústav (založen 1851). Kromě členství v nejprestižnějších vědeckých institucích své doby – Královské společnosti nauk, Matici české a Společnosti vlasteneckého muzea – je v letech 1857–59 také ředitelem první pražské průmyslové školy (kterou založil), zemským poslancem, prvním předsedou Spolku lékařů českých, spoluzakladatelem časopisu Živa (vychází i ve 20. století) a Časopisu lékařů českých. Umírá v roce 1869.

*Krankheits... Mr. D. K. Hof...
20 - Aug. 1834*

D^r Škoda

JOSEF ŠKODA

ZAKLADATEL MLADŠÍ VÍDEŇSKÉ LÉKAŘSKÉ ŠKOLY

Podpis Josefa Škody, internisty a profesora vnitřního lékařství ve Vídni, v Návštěvní knize rovněž nepřekvapuje. Snad jen datum, rok 1835. Pochází tedy z dob Škodových začátků. Jeden z nejslavnějších lékařů své doby medicínské dění v Čechách bedlivě sledoval a do Prahy z hlavního města mocnářství zajížděl často.

Škoda se narodil roku 1805 v chudých poměrech, jeho otec byl zámečníkem. V Plzni absolvoval gymnázium, ale po maturitě odešel studovat medicínu do Vídně. Po promoci nastoupil do tamní Všeobecné nemocnice, kde se stal sekundárním lékařem. Vystaven lidskému utrpení si rychle uvědomil, že pouhým přemýšlením o těle nemocného se nemoc nevyлéčí: bez nástrojů se lékař ničeho nedopátrá. Opustil tedy deduktivní metodu, která se tehdy pěstovala téměř výhradně, a požadoval, aby se diagnostika opírala o důkladné vyšetření.

Dnes se zdá podobný postup samozřejmý. V první polovině 19. století se však jednalo o názor téměř buřičský. Škoda uveřejnil pojednání o použití akustických přístrojů k rozpoznání chorob plic a srdce. Do té doby neznámá věc! Přívrženci starých metod byli popuzeni.

Škodovo „klepání a poslouchání“ se stalo ve Vídni zdrojem vtipů a terčem posměchu. Vysmívali se jeho „kovadlině a pozounu.“ Pacienti jej dokonce žalovali u Nejvyššího soudu, že je při zápalu plic vyšetřuje, zatímco jiní lékaři rovnou pouštějí žilou. V několika případech byl dokonce obžalován z vraždění.

Teprve když léčil – a vyléčil – císařovnu, přišlo uznání. Byl vyznamenán Řádem železné koruny a později obdržel titul dvorního rady.

Licht... Schon...

Handwritten text in cursive script, likely a medical note or prescription, mentioning "and 80-85" and "534".

Handwritten text in cursive script, partially obscured by the main text block.

Mladší příslušníci vídeňské lékařské školy, mezi jejíž čelné představitele Škoda patřil, definitivně opustili takzvanou „přírodní filozofii v lékařství“ a začali vycházet z patologicko-anatomických zkušeností. Při určování diagnózy začaly hrát ve stále rostoucí míře nejen zkušenosti a intuice, ale také výsledky *fyzikálního vyšetření* nemocného. Rodák z Plzně tak vytvořil základy fyzikální diagnostiky, dnes běžné.

Význačný internista přispěl i k reformě lékařského vzdělávání. V bouřlivém roce 1848 se stal Škoda členem Císařské akademie. Ve stejném roce se ale také zasadil, aby se při výuce medicíny na vídeňské univerzitě přestalo přednášet latinsky. Ne každý z posluchačů totiž ovládal jazyk Vergilia stejně dokonale, i nadaným posluchačům často unikaly medicínské souvislosti jen proto, že museli zároveň myslet na latinskou gramatiku. Přednášky v rodném jazyce, v němčině, byly pro studenty srozumitelnější a praktičtější.

Úspěšný krajan posiluje i sebedůvěru svých rodáků, kteří v té době prahnou po každém důkazu o českých schopnostech prosadit se ve světě. Ladislav Rieger píše s nadšením, že Škoda a Rokitansky „...rozzáli pochoděň vědy lékařské v Německu...“

Čech z Plzně Josef Škoda, profesor lékařské kliniky ve Vídni, se stal jedním z nejslavnějších lékařů své doby. Jeho hlavní dílo pochází z roku 1839 a vyšlo pod názvem *Pojednání o poklepu a poslechu*.

Umírá ve Vídni roku 1881.

Dr Charcot

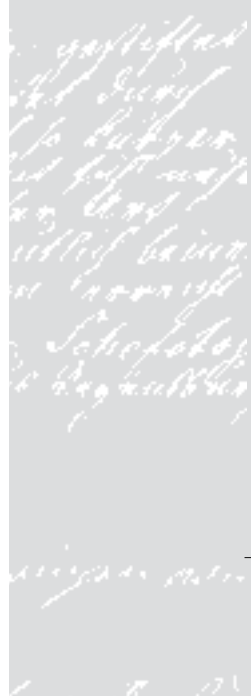
JEAN MARTIN CHARCOT

ZAKLADATEL NEUROPATHOLOGIE

Návštěvy francouzského neurologa Jeana Martina Charcota (1825-1893) v Praze byly pro české lékaře událostí prvořadého významu, jak o tom svědčí i jeho podpis v Návštěvní knize z roku 1853. Kromě vlastních výzkumů se totiž proslavil i organizací zdravotnické péče pro nervově a duševně choré. O to víc jeho pražské kolegy těšilo, že si vysoce cenil i jejich výsledků. Velký vliv měl na profesora Jana Thomayera, z jehož žáků se proslavil především zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud a Pierre Janet. Právě Janet pokračoval v Charcotových výzkumech hypnózy. Ve své „psychologické analýze“ dospěl k podobným závěrům jako Freud, kterému ale vytýkal psychoanalytický pansexualismus.

Charcot se narodil v Paříži, kde skončil studia medicíny v roce 1853. Po lékařské praxi v Ústřední pařížské nemocnici byl v roce 1860 jmenován univerzitním profesorem. Jeho přednášky z patologické anatomie, pronášené dvakrát týdně, vzbuzovaly obrovský ohlas, do posluchárny se někdy směstnalo až šest stovek studentů, mnozí z nich i stáli. Jako patolog se zajímal o problémy tuberkulózy, revmatismu, zápalu plic a horečnatých stavů. Přes úspěch v tomto oboru se ale Charcot od roku 1862 začal ve známé pařížské ženské nemocnici Salpetričre zaměřovat stále více na neurologii, která jej nakonec zcela pohltila. Výsledky na sebe nedaly dlouho čekat. Nově zřízená klinika získala rychle světovou proslulost a začala přitahovat odborníky z mnoha zemí.

Charcot začal jako první studovat mozkové krvácení a změny periferních nervů při infekčních chorobách. Získal nové poznatky o lokalizaci mozkových funkcí a o patogenezi většiny nervových

Charcot v. Quilley. 1881.
and 80-81/82/83/84

Charcot v. Quilley
1881
and 80-81/82/83/84

chorob. Zkoumal také léčivé možnosti hypnotismu, ovlivnil názory na hysterii a vždy zdůrazňoval léčivou moc víry v sebe a v ideál přesahující člověka a jeho vymezený pobyt na světě. U duševních poruch ho zajímal jejich tělesný původ. Při léčbě aplikoval kovy a magnety, zabýval se příznaky ložiskové a roztroušené sklerózy. Jeden z druhů sklerózy se tak dlouho nazýval Charcotova choroba.

V medicíně po něm zůstalo vůbec mnoho pojmenování:

Charcotův příznak: zdvihnuté obočí s ochabnutým svalstvem tváře při periferní obrně

Charcotova triáda: nystagmus, intenzívní třas a skandovaná řeč; triáda se pokládala za charakteristický projev sclerosis multiplex

Charcotova chůze: typická porucha chůze při Friedrichově ataxii

Charcotův kloub: neuropatická artropatie

Některá z pojmenování existují ve spojení se jmény lékařů, kteří nějaký Charcotův objev rozvinuli. Například dva bostonští lékaři Weis a Baker začali syndrom nemocného sinusu označovat jako Charcotův-Weisův-Bakerův syndrom.

Charcot je autorem proslulých prací a cenných poznatků o nemocích ústředního nervstva. Pod jeho vedením vznikla jedna ze základních knih o hysterii *Etudes cliniques sur l'hystéro-epilepsie ou grande hysterie* (1881).

Ve Francii je slavný také Charcotův syn Jean, narozený 1867 v luxusním Neuilly-sur-Seine, kde rodina bydlela. Jean proslul svými oceánografickými výzkumy v polární oblasti. Na moři také v roce 1936 zahynul při vědecké expedici s odvážným názvem Pourquoi-Pas.

Handwritten text in German, likely a signature or note from a visitor's book. Visible words include 'Kunstkammer', 'Mr. D. R. Hofmann', and '20 - Aug. 1834'.

Frant. Palacký

FRANTIŠEK PALACKÝ

OTEC MODERNÍHO ČESKÉHO DĚJEPISU

Palackého podpis v Návštěvní knize pochází z roku 1845, tedy z doby před jeho razantním vstupem do politiky. Otec moderního českého dějepisu a později nejvýznamnější český politik se podepsal ještě německy: Franz Palacky. Nečiní mu to potíže – ač Čech má za manželku Němku a pohybuje se volně mezi příslušníky obou národů.

František Palacký, v mládí redaktor Časopisu Společnosti vlasteneckého muzea, se v té době projevuje především jako vlastenec a vzdělaný vědec. Položil základní kámen ke stavbě Národního divadla v Praze. Stál u zrodu Matice české i spolku českých spisovatelů Svatobor. Cílevědomě se podílí na péči o kulturní, hospodářské, společenské a vědecké povznesení českého národa. Jeho pozornosti nemohl ujít ani věhlasný ústav pro léčení choromyslných, nacházející se jen pár kroků od jeho domu.

Otec českého dějepisu se narodil v Hodslavicích na Moravě v roce 1798. Chlapec s fenomenálním jazykovým nadáním (v dospělosti ovládal šestnáct jazyků) vystudoval evangelicko-luteránské gymnázium v Prešpurku (dnešní Bratislava) a nebylo jasné, zda se stane básníkem, kazatelem nebo vědcem – jeho nadání bylo vlastně univerzální. Nakonec se rozhodl pro dějezpytná bádání.

Do Prahy přichází jako pětadvacetiletý, už velmi vzdělaný a současně dychtivý po dalším poznání. Neustále čte a vzdělává se a udivuje i Dobrovského a Jungmanna, tehdejší špičkové vzdělance, originalitou myšlení. Snaží se prostudovat všechny existující prameny české historie. Začíná téměř jako samouk, protože kromě jazyků zatím studoval spíš estetiku a filozofii. Učitelem a rádcem je

Vertical strip of handwritten text in German, likely a signature or note from a visitor's book. Visible words include 'Kunstkammer', 'Mr. D. R. Hofmann', and '20 - Aug. 1834'.

Handwritten text in cursive script, likely a letter or document fragment.

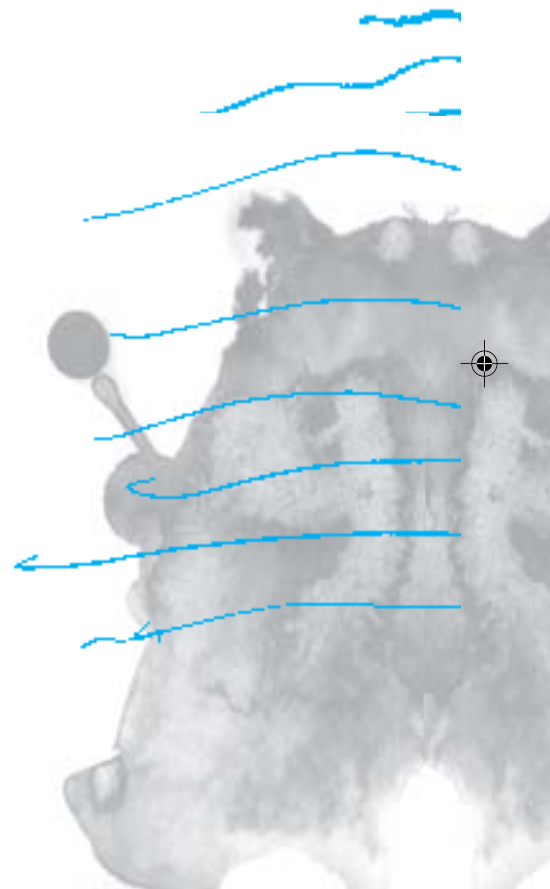
Handwritten text in cursive script, partially obscured by the main text block.

mu v té době abbé Josef Dobrovský, mimořádná osobnost a učenec (jejich názory se ovšem později zásadně rozejdou), který ho doporučí hraběti Františku Šternberkovi, hledajícímu odborníka schopného sestavit ze starých listin důkladný rodokmen hraběcího rodu.

Palacký se noří do práce, to znamená především do archivů. Tato téměř notorická posedlost ho provází celým životem – z přítmi archivů vynáší na světlo „základní kameny“ českých dějin i se všemi jejich složitostmi. Nehledí na únavu. Opisuje, třídí, srovnává, katalogizuje vše, co pokládá za podstatné pro osvětlení, řazení a především souvislosti dějin českého národa. Studuje a bádá v asi sedmdesáti hlavních evropských depozitech, jako první Čech se dostává dokonce i do těžko přístupného vatikánského archivu, bádá i v tajném dvorním archivu ve Vídni. Snaží se utřídit a pochopit českou minulost, tento gigantický cíl ho strhuje. Výsledky jeho práce oceňují zanedlouho i ostatní. Šlechtici (Černín, Kinský, Clam-Martinič, Schwarzenberk a jiní) ho pověřují nejen badatelskými úkoly, ale i učením češtiny ve vlastních rodinách (Chotek, Auersperkové, Schwarzenberk).

Palacký se rovněž podílí – jak jsme již řekli – na přípravě českého a německého muzejního časopisu a jeho vydávání posléze řídí. Má obrovský podíl na založení Matice české (1831), což je podpůrný fond pro vydávání odborné i umělecké české literatury, je členem Královské české společnosti nauk ve funkci stavovského historio-
gra Země české.

Ač evangelík, žení se (1827) do německé katolické rodiny a navzdory posměvačným útokům (bohatě se oženil z vypočítavosti, aby měl čas a prostředky na svoji „splendid isolation“) žije se svojí ženou Kateřinou (která, pravda, český jazyk příliš neovládá) ve spokojeném, tolerantním manželství. Volně se stýká s tehdejší aristokracií i s českými Němci – čehož ovšem vždy využije k tomu, aby

*Quadruplex. Mr. D. R. Hofner
20 - 8. 11. 1834*

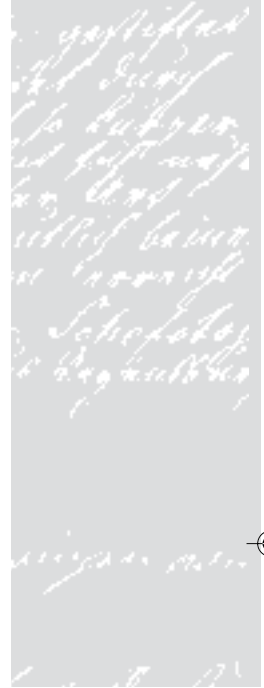
pomáhal českým národním snahám. Kritikům se to zdá nepochopitelné. On si jde ale dál svojí cestou.

Od roku 1832 začíná tvořit monumentální pětidílné *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, první novodobou syntézu dávné české minulosti. Z množství dat vytváří brilantně vyprávěný příběh s jasným zachycením hlubšího smyslu českých dějin. Pracuje důsledně na základě studia pramenů a píše vytříbeným literárním stylem. Nakonec vzniká unikátní obraz české minulosti, státnosti i národních duchovních a reformních tradic, jasný zdroj národní sebeúcty a sebevědomí.

Jako politik se poprvé významně projevil v revolučním roce 1848, kdy odmítl odtržení Českého království od rakouské monarchie a jeho připojení k německé říši. Obával se totiž, že by se malý a dosud nerozvinutý český národ rozplynul v německém moři stejně jako Lužičtí Srbové. V habsburské říši s početnými slovanskými menšinami mohli naopak Češi usilovat o svoji rovnoprávnost ve spojení s Poláky, Slováky, Ukrajinci a Jihoslovany. Své politické představy o tzv. austroslavismu shrnul ve stati *Idea státu rakouského*.

Uznávaný český historik se stal jako čelný představitel Národní strany na čas také nevlivnějším českým politickým představitelem své doby. Jako jeden z prvních přišel s vizí svobodné, demokratické federace středoevropských národů. Jen v Čechách tušil jemnou záhadu, kterou vyjádřil slovy: „Tento národ malý sice jest, ale odjakživa zvláštní...“

Umírá v květnu 1876.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or a note, partially obscured by the text overlay.

KAREL ROKITANSKY

ZAKLADATEL MODERNÍ PATOLOGICKÉ ANATOMIE

Zakladatel německé patologicko-anatomické školy byl Čech. Ve slavném díle *Handbuch der Pathologischen Anatomie* vytvořil velkou část nové německé terminologie. František Rieger ve svém slovníku z roku 1868 o něm až pateticky píše:

„Rokitanský, věhlasný po celé Evropě i mimo ni, učenec a lékařský spisovatel soudobý, narodil se 19. února 1804 v Králové Hradci v Čechách. Přišel v mládí na vysoké učení Pražské a odbyl tři ročníky tak zvaných studií filosofických, věnoval se umění lékařskému. Avšak jen tři roky setrval na lékařských školách Pražských, načež povolán byl od ujece do Vídně, kdež se horlivě oddal studiím klinickým.

Už roku 1828 hodnosti doktorské dosáhl. Záhy stal se asistentem na anatomicko-patologickém ústavu a roku 1834 byl jmenován profesorem pathologické anatomie.

S profesurou touto byl od dávna již spojen úřad prosektora všeobecné nemocnice, jakož i soudního anatoma sídelního města Vídně, takže Rokitanskému byla po ruce vhodná zásoba materiálu. Počet mrtvol jím rozpitvaných udává se na 30 000.

Prováděl pak mikroskopické výzkumy a lučbu.

Nálezy na mrtvole vždy přiváděl v souhlas s úkazy v době nemoci. Z patvaru chorobného poznal pronikavý duch Rokitanského zákon i průběh chorobného tvoření.“

Vědeckými výkony svého krajana ve Vídni byl nadšen nejen encyklopedista Ladislav Rieger. I Rokitanského němečtí kolegové obdivovali jeho přesnou terminologii. Když v roce 1841 vyšel 3. díl už zmíněné *Příručky patologické anatomie* pojednávající o ústro-

Handwritten signature of Karel Rokitanský in cursive script.

jích dutiny hrudní a břišní, obrátila se k Rokitanského pitevnímu stolu pozornost celého současného lékařského světa. Právě v tomto třetím díle se Rokitanský projevil jako objevitel nových cest, reformátor a vědec. S neodvratnou logikou soudil z účinku na příčinu. Spjoval a porovnával nejen to, co mu odkrýval pitevní nůž, ale hodnotil i výsledky chemického zkoumání a klinických pozorování. Teprve potom vynášel diagnózu. Zapojoval do určení diagnózy více lékařů, což bylo ve 40. letech devatenáctého století nezvyklé a tvůrčí.

Rokitanského je třeba obdivovat i pro poctivost, se kterou dokázal ocenit objevy současníků i poznání předchůdců. Dokázal bez váhání opustit vlastní mylné domněnky ve chvíli, kdy se přesvědčil, že jeho důkazy neobstojí. Svoji dlouho promyšlenou teorii o míšení krve (crasis sanguinis) zavrhl s lítostí, ale důsledně. Ani to nebývá ve vědeckém světě běžné.

V lékařském světě zůstane Karel Rokitansky z Hradce Králové profesorem anatomie na vídeňské univerzitě, zakladatelem moderního a vědeckého pojetí patologické anatomie a tím i průkopníkem bádání o příčinách chorob. Ve svém oboru je dodnes autoritou.

„Reformátorský duch zpytatele razil nové cesty, otevíral nepoznané krajiny v oboru lékařském. Stal se členem Vídeňské akademie věd, čestným členem lékařské fakulty v Praze a mediko-chirurgické společnosti v Londýně, členem Sociétés anatomique v Paříži a American Academy of Arts and Sciences v Bostonu“, připomíná Rieger.

Prahu navštěvoval Rokitansky často. Zájem o medicínu jej jako čestného člena lékařské fakulty v Praze zavedl i do Pražského ústavu pro choromyslné, kde se zapsal do Návštěvní knihy v roce 1845, tedy už v dobách své slávy.

Zemřel ve Vídni roku 1878 ve svých sedmdesáti čtyřech letech.

*Confession v. Kaufmann, 1884
am 20. Aug 1884*

*Confession
v. Kaufmann
am 20. Aug 1884*

JULIUS WAGNER VON JAUREGG

LAUREÁT NOBELOVY CENY

Slavný rakouský psychiatr Julius Wagner von Jauregg navštívil kliniku na Karlově z kolegiálního zájmu – spolupráci vídeňských psychiatrů s pražskými kolegy nepřerušil ani rozpad Rakouska-Uherska a vznik dvou samostatných států. Přednosta kliniky na Karlově František Köstel již dříve upozorňoval na možnost léčit některé duševní poruchy pomocí vysokých horeček a zjistil také, že některé psychózy se zlepšily po očkování proti neštovicím...

Julius Wagner se narodil roku 1857 v rodině Adolfa Johanna Wagnera, rytíře z Jaureggu. Po absolvování proslulého vídeňského Schottengymnasia si zvolil studium medicíny na univerzitě ve Vídni. Později navštěvoval Institut obecné a experimentální patologie a v roce 1880 dopsal disertační práci na téma příčiny tachykardie (*L'origine et la fonction du coeur accéléré*) a obhájil doktorský titul. Po svém odchodu z institutu se věnoval práci v laboratoři, kde se seznámil s možností experimentů se zvířaty, jevem v tehdejší době spíše výjimečným. Následovala krátká praxe na oddělení interních chorob pod vedením dr. Bambergera.

V roce 1883 Wagnera upoutala psychiatrie a bez předchozích zkušeností v oboru přijal místo asistenta dr. Leidesdorfa na psychiatrické klinice. Od roku 1885 vedl přednášky o patologii nervového systému a zabýval se výzkumem funkce nervů. Po onemocnění Leidesdorfa na konci 80. let převzal vedení kliniky a v roce 1889 byl jmenován profesorem Lékařské fakulty Univerzity ve Štýrském Hradci (Graz) a zároveň ředitelem neuro-psychiatrické kliniky. Právě zde začal Wagner von Jauregg zkoumat vztah mezi zvětšením štítné žlázy a kretenismem. Na jeho doporučení adresované vládě se potom v obchodech začala objevovat sůl obohacená jo-

*Prof. Wagner-Jauregg
18/10/95*

dem. Zvětšení štítné žlázy tím skutečně téměř vymizelo a dnes se objevuje jen výjimečně.

V 90. letech se Julius Wagner von Jauregg oženil s Annou Kochovou a pokračoval v psychiatrické praxi. Roku 1892 byl jmenován šéfem Ústavu pro choromyslné a následující rok převzal místo ředitele psychiatrické kliniky ve Vídni. Rok 1893 byl pro něj významný i proto, že získal titul „mimořádný profesor psychiatrie a nervových onemocnění“.

Počátek 20. století je pro slavného psychiatra spojen s působením na psychiatrické klinice všeobecné nemocnice. Když se však v roce 1911 přestavuje a rozšiřuje Ústav pro choromyslné a na okraji Vídně vzniká ve Steinhofu silné psychiatricko-neurologické zázemí, zamíří Wagner von Jauregg do nového působiště.

Ve své psychiatrické praxi se Wagner von Jauregg zaměřil především na výzkum léčby duševních chorob metodou pyroterapie. Již od roku 1887 se zabýval vlivy horečnatých chorob na psychózy a později začal využívat tuberkulinu objeveného 1890 Robertem Kochem. Protože tyto metody léčby nebyly úspěšné, přesunul pozornost na léčbu prostřednictvím umělého naočkování plasmodia malárie terciány nebo kvartány, případně vratného tyfu (typhus recurrens) s následným navozením malarické horečky. Tato metoda přinesla úspěch při léčbě progresivní paralýzy, která tehdy sužovala čtvrtinu všech pacientů hospitalizovaných na psychiatrii. Díky objevení malaroterapie začalo první masové propouštění pacientů z psychiatrických léčeben. Za tento objev z let 1917 - 1918 a za jeho využití v terapii obdržel Julius Wagner von Jauregg v roce 1927 Nobelovu cenu za medicínu.

Další oblastí zájmu rakouského psychiatra byla forenzní medicína a právní aspekty související s choromyslností. Podílel se na přípravě zákonů dokládajících duševní slabost, v Rakousku dodnes platných. Za přínos forenzní medicíně získal titul doktora práv.

Wagner von Jauregg
am 20. Aug 1934

Prof. Dr. Vondráček
am 28. 8. 1934

Profesor Vladimír Vondráček popisuje ve svých pamětech dojem ze setkání s rakouským psychiatrem v roce 1925, kdy Wagner von Jauregg zastával funkci přednosta Psychiatrické kliniky v Lazarettgasse 14 ve Vídni, následovně: „Wagner von Jauregg byl menší střední nebo střední postavy, ‚Sitzriese‘, tj. člověk, jenž vsedě vypadá jako obr, měl velkou hlavu a tmavošedé vlasy. Naše rozmluva byla krátká, takže velké studie o jeho zevnějšku jsem nemohl dělat, ač v té době jsem již čtyři léta byl okouzlen učením Ernsta Kretschmera a ve volných chvílích jsem si rád četl učebnice antropologie.

O Wagnerovi von Jaureggovi bylo známo, že jeho hobby byla těžká atletika, zejména řecko-římský zápas. Zápasoval ve vídeňském varieté v masce pod názvem ‚Schwarze Maske‘ (Černá maska). Byl vrstevníkem Konstantina von Economa (1876 – 1931), po němž má jméno encephalitis lethargica Economo.

„Wagner von Jauregg byl respektovaným lékařem a vědcem a kolegové i studenti s ním rádi spolupracovali. Většinou je charakterizován jako člověk rezervovaný a uzavřený, nesmírně pracovitý a se smyslem pro spravedlnost.

Ve svých sedmdesáti letech byl penzionován, během posledních třinácti let života stačil napsat na 50 odborných prací. Z jeho četných děl, která publikoval během své psychiatrické praxe, stojí za uvedení *Myxödem und Kretenismus*, (in: *Handbuch der Psychiatrie*), 1912, *Lehrbuch der Organotherapie*, s G. Bayerem, 1914, *Verhütung und Behandlung der progressiven Paralyse durch Impfmalaria* (in: *Handbuch der experimentellen Therapie*), 1931.

Julius Wagner von Jauregg zemřel roku 1940. Nobelovu cenu si nesporně zasloužil, jeho objevem léčení progresivní paralýzy byla zahájena nová epocha psychiatrie. Slovy profesora Vladimíra Vondráčka: „...z terapeuticky bezmocného oboru se z hlediska lidského života zvolna, z hlediska dějin zeměkoule šíleně rychle, stává obor s krásnými výsledky léčebnými, rozhodně obor terapeuticky velmi aktivní...“

Zdeněk Nejedlý

ZDENĚK NEJEDLÝ

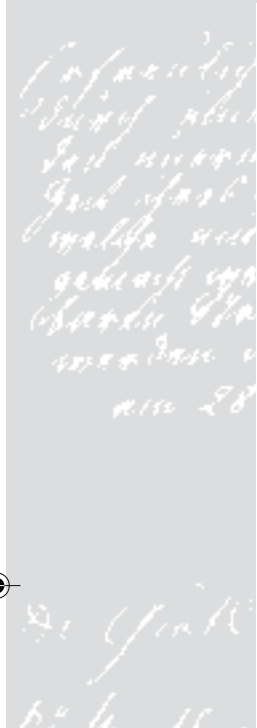
OBDIVOVATEL BEDŘICHA SMETANY

Podpis českého historika, hudebního vědce, estetiky, filozofa, uměleckého kritika a profesora hudební vědy na Univerzitě Karlově se objevil v Návštěvní knize už ve dvacátých letech 20. století. Profesor Nejedlý do míst, která se stala posledním útočištěm Bedřicha Smetany, později zavítal ještě mnohokrát a jeho zájem o ústav přerostl po druhé světové válce, kdy se stal komunistickým ministrem školství, v opravdovou náklonnost.

Za studií na Nejedlého působili kromě T. G. Masaryka nejvíce univerzitní profesori Gebauer a Hostinský. Právě o Masarykovi, svém profesorovi, napsal Nejedlý první vědeckou knihu, v níž prvního prezidenta samostatné Československé republiky označuje za velkou osobnost českých dějin. Neobyčejná píle spojená se širokým vědeckým vzděláním způsobuje, že Zdeněk Nejedlý již jako mladíček křehkého až dívčího zjevu získává téměř autoritativní postavení v české vědě a společnosti. Jako pětadvacetiletý se stává, ještě za Rakouska-Uherska, členem Královské české společnosti nauk, roku 1905 je jmenován docentem, již o čtyři roky později mimořádným a po vzniku Československa v roce 1918 řádným profesorem hudební vědy na Karlově univerzitě.

Zájem o hudbu v Zdeňkovi Nejedlém v mládí ještě posílilo přátelství s vynikajícím českým skladatelem Zdeňkem Fibichem. Na skladatelovu obranu sepsal roku 1901 bojovný program nazvaný *Zdeněk Fibich*, obhajující moderní hudbu.

Několikasvazkové *Dějiny předhusitského a husitského zpěvu* z let 1904–1913 jsou naopak klasickou studií opírající se o původní prameny a unikátní dílo je pro svoji originalitu dodnes ceněno na všech hudebních fakultách Evropy.

Láska a obdiv ke Smetanovi provázela Nejedlého celý život. O svém oblíbeném skladatelovi napsal v letech 1924–33 s hlubokým pochopením pro vývoj a tvůrčí zákony českého hudebního génia monumentální dílo *Bedřich Smetana*. Ke stejnému tématu se ale vrací ještě mnohokrát, například ve studiích *Zpěvohry Smetanovy a Česká moderní zpěvohra po Smetanovi*. Jeho smetanovské hudebně vědecké studie jsou psány s péčí o detail a s hlubokým porozuměním. Šlo tu o lásku vědce k určitému typu národní hudby, o lásku celoživotní. To z iniciativy Nejedlého vznikla Smetanova společnost, která v roce 1924 nechala vložit pamětní desku B. Smetany do zdi 1. patra psychiatrické kliniky poblíž místa, kde skladatel zesnul.

Problematictější už je role profesora Nejedlého jako historika. Po vzniku Československa v roce 1918 se přiklonil k levicovým proudům v české politice a úzce spolupracoval s komunisty. Do KSČ vstoupil v roce 1939. Nekriticky propagoval Sovětský svaz, který poznal zvláště za války, kdy byl profesorem československých dějin na univerzitě v Moskvě a od roku 1941 také místopředsedou Všeslovanského výboru. A v té době začíná bohužel proměna vědce v propagandistu. Jako jeden ze stranických ideologů se stal autorem teorie ukazující komunisty jako dědice všech pokrokových tradic českého národa.

Názory profesora Nejedlého, přetavené po komunistickém převratu do podoby školních učebnic, se staly jediným oficiálním výkladem minulosti. Husitství zbavené náboženského obsahu se změnilo v revoluční hnutí chudiny podobné dělnickému hnutí, radikální kazatelé náhle hlásali názory téměř komunistické. Bedřich Smetana byl jako národní skladatel nadřazován nad Antonína Dvořáka či Leoše Janáčka, jedním z nejvýznamnějších českých spisovatelů se stal v tomto pojetí Alois Jirásek. Historická věda se stala služkou ideologie, kritické myšlení bylo na čas nahrazeno papouškováním předem určených názorů.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or address, possibly reading 'Zdeněk Nejedlý' and 'M. Dr. D. R. Hofner'.

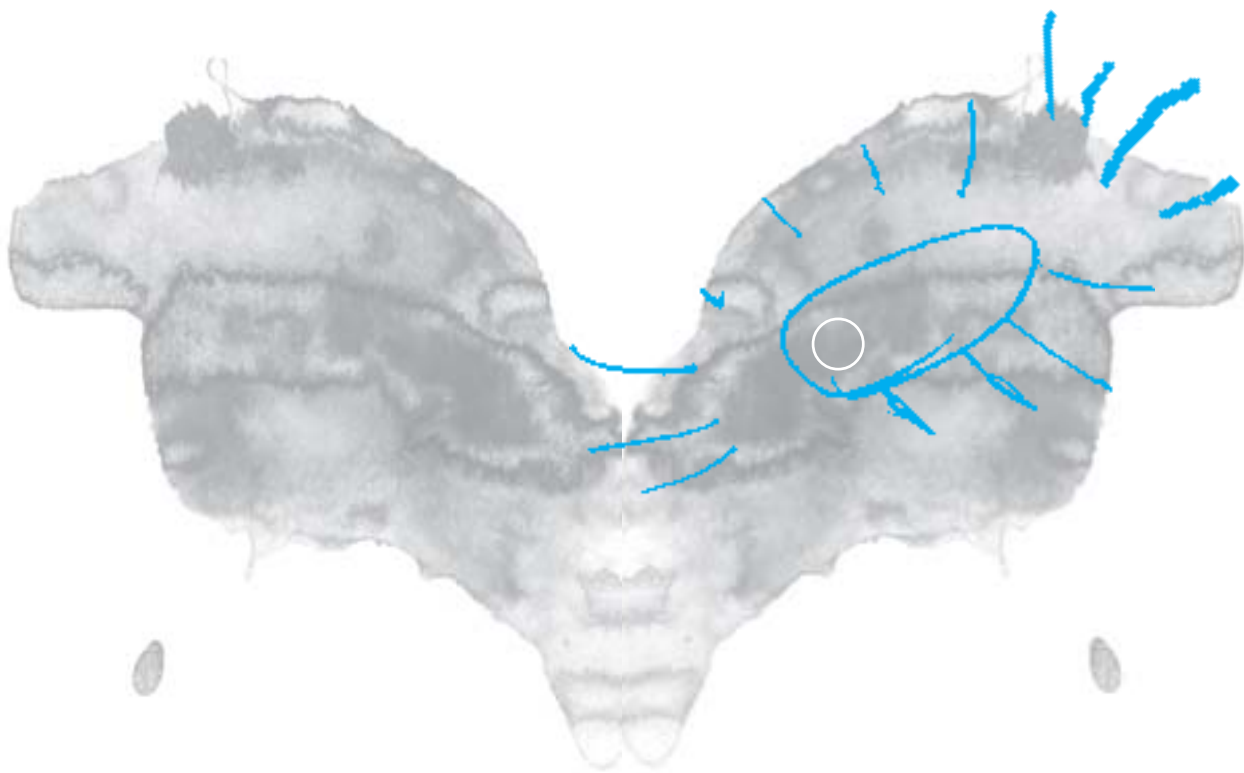
Zdeněk Nejedlý byl členem československé vlády v letech 1945–1946 a 1948–1953 a jako ministr založil Československou akademii věd a stal se jejím prezidentem. Zasloužil se o opětné postavení Betlémské kaple. Budoval Památník českého písemnictví, založil Jiráskovo muzeum a propagoval jeho dílo.

Zdeněk Nejedlý se narodil 10. února 1878 v Litomyšli a zemřel 9. března 1962 v Praze. Celý život zůstal postavou mnohoznačnou a rozpornou, kterou není snadné hodnotit ani po letech.

Vertical strip of handwritten text in cursive script, partially obscured by a registration mark.

4. Jours. 854

général de la nature von Paderborn

le 21. Juin 1854

SLAVNÝ PACIENT KLINIKY

Dr. Fischer aus Münsterberg in Schlesien

Dr. Franz Conradt, Chirurg und Geburtshilfe, 12. Aug. 18. 18.

geb. 23. März 1818
Dr. Mart. Steyer, s. v. Prof. v. Medicin

Haus-Physikus in Hradec nad Moravou

1818
E. Dubois, Pseudonym, von des Dr. Wiener Strada

Sohn des C. Zeman, Privatdocent in Prag

Dr. L. L. ... Privatgenieur à la Cour
dans des Indes Orientales des Pays-Bas.

Dr. M. ... Contrôleur 2me classe
près de l'administration
des colonies et des le-
tures à l'île de Jean.

Dr. L. ... Néocécilien de Mons

Amfang v. Buchführung: 110 S.
am 20. Aug 1924

Das Buch
ist ein
sehr
gutes
und
gibt
eine
sehr
gute
Einsicht
in die
Buchführung

Sturmerstr.
Kathol. Pfarramt
Beckrich-Smetanen
am 20. Aug 1924

Dr. Jank
20. 8. 24

Herrn
Kathol. Pfarramt
Beckrich-Smetanen

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Kathol. Pfarramt
Beckrich-Smetanen

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Herrn
Kathol. Pfarramt

Quadrupel. Mr. D. K. Hofmann
 20te Aug. 1834

Handwritten text, likely a letter or document, containing several lines of cursive script. The text is partially obscured by a large, stylized signature or stamp in the center-right area. The signature appears to be "König, Friedrich L. S. V.".

Handwritten text on the right side of the page, partially obscured by a vertical grey bar. The text is cursive and appears to be a continuation of the document.

*Symfonie v. kvartětině. 1804
and 80th 8/11/534*

*Confession
Děti
Jedn
malý
gela
Bard
v
an 28*

*De Jank
6th 10*

SLAVNÝ PACIENT KLINIKY

NESLYŠÍCÍ TVŮRCE NÁRODNÍ HUDBY

Kolik nemocných prošlo za 160 let zdi kliniky? Desetitisíce. Pacienti se střídali generaci za generací stejně jako lékaři a sestry. U lékařů známe po letech alespoň jména, většinou. Pacienti, kteří tudy kdysi dávno prošli, jsou už namnoze bezejmenní. Jen jeden má na chodbě mramorovou desku ozdobenou mědí s prostým nápisem: „Zde vydechl svou velkou duši 12. května 1884 Mistr Bedřich Smetana“.

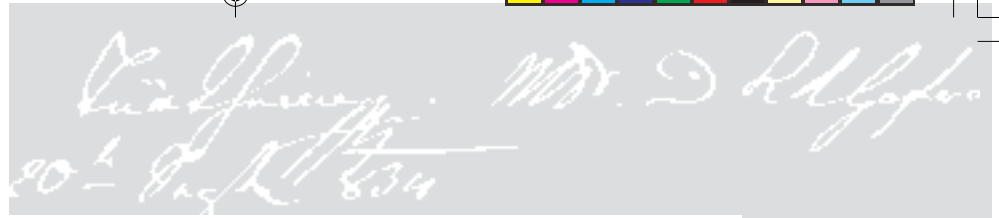
Příběh tohoto pacienta je dobře znám, jeho podobu zná snad každý dospělý obyvatel českých zemí. Každoročně v den skladatelovy smrti začíná v městě nad Vltavou mezinárodní hudební festival Pražské jaro. Fanfáry z Libuše oznamují při slavnostních příležitostech příchod hlavy státu, opera Prodaná nevěsta, spjatá s Národním divadlem, se stala ztělesněním české hudby.

Přesto je příběh Bedřicha Smetany uváděný ve školních učebnicích většinou neúplný. Nezachycuje utrpení, hrůzu a osamění skladatelových posledních let a neuvádí většinou ani místo, kde velký hudebník zemřel. Ze stejných důvodů se ale toto jméno stalo neodmyslitelně součástí historie kliniky. Součástí jejích tradic nejsou jen význační lékaři a slavní návštěvníci, ale také nemocní. Právě kvůli nim přece ústav vznikl. Příběh velkého muzikanta symbolizuje osudy desetitisíců bezejmenných.

V předjaří 2. března 1824 se v panském pivovaru v Litomyšli narodil český skladatel, jehož genialitu uznají sami Češi (jak už doma bývá zvykem) jakoby neradi a až dodatečně. V témže roce jiný hudební genius, už hluchý Ludwig van Beethoven píše svou nesmrtelnou IX. symfonii. Dva osudy zdánlivě rozdílné...

Bedřich Smetana

„Fricke“, jak se malému Bedřichovi říkalo, vyrůstá společně s šesti sestrami v poměrně zámožné rodině, kde se hodně zpívá, čte a koncertuje. Nikdo zprvu netuší, že dítě zřejmě po otci, podnikavém a především hudbymilovném sládkovi pivovaru, zdědí dary záhadně geneticky znásobené: absolutní hudební sluch, nadání a především fenomenální hudební paměť, která mu na sklonku života, v desetiletí hluchoty, umožní nadále – vlastně skoro nepochopitelně – komponovat. Po otci dědí ovšem i umíněnost, vůli a rozhodnost. V šesti letech malíčkový chlapec (ani v dospělosti nebude vysoký) poprvé vystoupí jako klavírista a nadchne obecenstvo. Učitelé ve škole jsou méně nadšeni – jejich žák se duchem toulá jinde, není poslušný ani úspěšný. V květnu 1840, už jako student, opouští přední pražské gymnázium (mělo pověst jako ústav národně pokrokový a jeho ředitelem byl přední český lingvista Josef Jungmann) se záměrem věnovat se výlučně hudbě. Po konfliktu s otcem klopotně dokončuje studia alespoň na plzeňském gymnáziu. Už v té době jej ale zázrak hudby vede všude tam, kde se hraje a tančí. Dívkám, do nichž se spontánně zamilovává, skládá valčíky a polky, improvizuje při každé příležitosti. Jeho idolem v klavírní technice se stává Ferenc Liszt, v komponování Mozart.

Jako dvacetiletý se znova ocitá v Praze. V chudobě, osamocenenosti a bez perspektivy úporně cvičí na vypůjčeném klavíru. Není jasné, co bude dál. Díky náhodě a přímluvě matky své budoucí ženy Kateřiny Kolářové (to ovšem ještě neví) se stává žákem od narození slepého profesora Josefa Proksche, v jehož hudebním ústavu studuje hudební teorii a skladbu. Nevidomý profesor je ovšem velmi vidoucí: rozpoznává mladíkům neuvěřitelný talent. Je také jediným učitelem, u něhož Smetana získává teoretické základy složitého kompozičního řemesla. Později je rozvine k dokonalosti. Zatím úporně studuje harmonické kánony a přivydělává si jako učitel hudby dítek v hraběcí rodině Thunů, s níž se s úlevou rozloučí

Handwritten text in cursive script, likely a letter or document, with the date 'am 20. Aug 1844' visible.

Handwritten text in cursive script, partially obscured by the main text block.

v roce 1847. U pana profesora Proksche zakončí studia krásnou a spontánně napsanou Sonátou g moll.

Počátkem roku 1848 zakládá vlastní ústav k vyučování na klavír (Ústav k vyučování na Piano-Forte), který ho pak drží při životě osm let. Počátky vzniku ústavu jsou ovšem trochu kuriózní - nemá peníze, a tak dopisem s přiloženou partiturou vlastní skladby žádá o finanční výpomoc Ference Liszta. Ten sice požadované peníze neposlal, ale umožnil, aby Smetanův opus č. 1 vyšel tiskem. Celoživotní přátelství dvou skladatelů bylo na světě (později se i osobně setkávají a muzicírují spolu až do rána). Na vznik ústavu zřejmě nakonec půjčil otec. Úspěch je navíc korunován sňatkem s láskou z mladých let, se vzdělanou a znamenitou pianistkou Kateřinou Kolářovou. Pořádají spolu četná hudební setkání s přáteli, při kterých Smetana s oblibou uvádí soudobou hudbu (Chopin, Schumann, Liszt). Novinky chápou a nadšeně přijímají jen nemnozí, protože Smetana příliš předbíhá obecný vkus. Na Hradě si přivydělává jako hudební společník někdejšího císaře Ferdinanda Dobrotivého, kterému přehrává vídeňské valčíky, při nichž starý Habsburk usíná.

První Smetanovo manželství postihuje řetěz tragédií: ze čtyř dcer zbyla jediná Žofie, ostatní zemřely. Vše, co zatím zkomponoval, přijímá veřejnost zdrženlivě nebo přímo odmítavě. Proto jako dvaatřicetiletý přijímá nabídku ze Švédska, kde v Göteborgu koncertuje, diriguje a učí. Je tu přijímán s nadšením a slušně vydělává, ovšem skutečné potěšení z vlastní hudební tvorby v poněkud snobském prostředí necítí. Jeho žákyní se stává bohatá a vzdělaná severská krasavice Fröjda Benecková. Zda vztah učitele a žákyně přerostl v hlubší cit, nevíme. Je ovšem faktem, že v době Smetanovy hluboké zdravotní krize právě tato žena pomáhá sbírkou peněz na jeho možné léčení u světových kapacit.

Do Švédska přijíždí za manželem také jeho žena Kateřina, ale je

Quadrupel. Mr. D. R. Hofner
20. Aug. 1834

už velmi nemocná a při zpáteční cestě do Čech v Drážďanech umírá. Je pohřbena u svých dětí na Olšanských hřbitovech.

Smetana je zlomen. Bloudí fyzicky i psychicky. Při jedné z návštěv u známých (1859) poznává pětatřicetiletý vdovec krásnou, o šestnáct let mladší Bettinu Ferdinadiovou, v nesčetných milostných dopisech důvěrně oslovovanou Babi. Zamiluje se bezhlavě a své lásce se vytrvale dvoří – síla lásky k ženě a lásky k tvorbě je v celém Smetanově životě rovnocenná. Mnohokrát na to doplatil.

Svatba se koná v červenci 1860, ale manželství je spíš životní omyl. Smetana Bettinu-Babi miluje. U Bettiny si nejsme jisti. Záhy po svatbě se o práci a tvůrčí život svého muže přestává zajímat, v osobním styku je zdrženlivá, autoritativní, nakonec až demonstrativně odmítavá. Po narození druhé dcery už svého manžela definitivně odmítá jako muže – milence. Smetana tím samozřejmě trpí. Přesto tvoří. Existenční podmínky ho donutí založit svůj druhý hudební ústav, takže se z nutnosti stává opět učitelem klavírní hry a teorie.

Poměry v tehdejších Čechách jsou rozporuplné. Prostor pro rozkvět českého kulturního života se neustále rozšiřuje. Zároveň se ale stupňuje i typické české hašteření a malost. Smetanův sen stát se kapelníkem v Prozatímním divadle se rozplyne, nad odborností a skutečně profesionálním a vlasteneckým zájmem vyhrávají pletichy a osobní nevráživost.

Jenže Smetana neochabuje: stává se sbormistrem pěveckého spolku Hlahol, předsedou hudebního odboru Umělecké besedy (1863). Český koncertní život vzkvétá, Smetana se ujímá hudební rubriky v nejprestižnějším českém deníku Národní listy, kam píše fejetony, úvahy a trefné i fundované hudební kritiky. Za některé si vyslouží nenávisť. Přesto učí, píše, komponuje, snaží se dát české opeře jasný národní charakter.

První operou jsou Braniboři v Čechách, příběh z konce 13. století na libreto Karla Sabiny. Je úplně jiná než repertoárové opery fran-

Handwritten text in cursive script, likely a libretto or manuscript page. Visible words include "and 80-81/834".

Handwritten text in cursive script, likely a libretto or manuscript page. Visible words include "and 80-81/834".

Handwritten text in cursive script, likely a libretto or manuscript page. Visible words include "and 80-81/834".

couzské a italské. Dílo, které Smetana sám nastudoval a 5. ledna 1866 dirigoval v Prozatímním divadle, mělo zcela mimořádný úspěch. Volalo se „Bravo!“ a u pultu viol tleskal i zatím neznámý mladík jménem Antonín Dvořák...

Další, v české operní literatuře první komickou operou je Prodaná nevěsta. Její premiéra 30. května 1866 neměla zdaleka takový úspěch jako Braniboři. Netradiční operní tvar s mluvenou prózou vyvolal u obecnstva rozpaky, proto Smetana od reprízy k repríze udělal mnoho dodatečných úprav. Konečný tvar, živé, nosné libreto (opět Karel Sabina), geniální partitura, instrumentace, jásavá i melodicky jímavá hudba, to vše tvoří už ryze českou národní operu, kterou se dodnes v mnoha nastudováních na českých i cizích scénách poměřuje umělecká úroveň výkonů hudebních i pěveckých interpretů.

Smetana se stává už jako zralý umělec kapelníkem české opery a zdá se, že je i vlivem nových a příznivých společenských změn konečně u cíle. V tvůrčím zápalu komponuje opery Dalibor a Libuše (tu k slavnostnímu otevření Národního divadla), jejíž fanfárový motiv je dodnes používán při státních i slavnostních příležitostech. Dokončí operu Dvě vdovy o naplněné lásce a o štěstí, které sám v manželství (až na dvojí otcovství) nezažil.

Svou náklonnost k ženám, touhu a nutkavou tělesnou potřebu skladatel možná řešil avantýrami. Jejich následkem byla nemoc, jejímž atypickým příznakům lékaři tehdy příliš nerozuměli - vyrážky, záněty, chrapot, křeče jako průvodní jev pohlavní choroby (lues) diagnóze odpovídaly. Počínající flétnové sluchové halucinace je ale mátlý.

Smetana rychle ztrácí sluch. Přestává slyšet nejprve na pravé, potom i levé ucho. A prognóza je tragická - ochrnou i mozková centra.

Ocitá se v sám v říši ticha, netuší, co nastane.

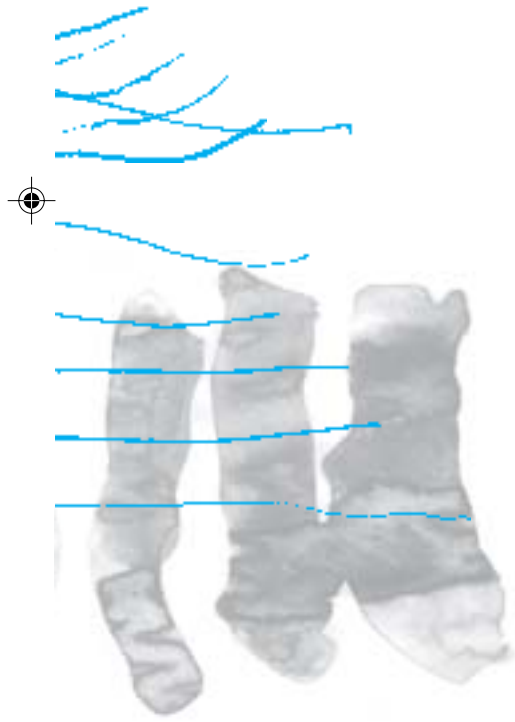

Handwritten text in cursive script, likely a signature or address, possibly reading 'Ludwig van Beethoven' and 'M. D. R. Hofmann'.

První důsledek je logický – ztráta kapelnictví. Ale ani další nepřijemnosti na sebe nedaly dlouho čekat. Závist vůči dobře finančně situovanému skladateli, zlovolnost nepřátel a neudržitelná společenská situace postižené rodiny způsobily, že se uchýlil k dceři Žofii na venkov, do myslivny v Jabkenicích u Mladé Boleslavi. Pro manželku Betty, pro kterou byl už jen přítěží, téměř přestal existovat. Klid jabkenické obory, rybníky a příroda kolem mu ale umožňovaly tvořit. Svou hudbu slyšel v sobě, uvnitř. Vznikají tu díla nejkrásnější a nejzralejší: symfonické básně *Má vlast*, opery *Hubička*, *Tajemství* a *Čertova stěna* (na libreta Elišky Krásnohorské), *České tance*, smyčcové kvarteto *Z mého života* a jiné.

Nemoc ale postupuje. Hukoty a hřmoty v hlavě vystřídalo dlouhé, tupé ticho, ubývání sil a koncentrace. Selhává paměť, zhoršuje se prostorová, pohybová a nakonec také intelektuální orientace. Neslyšící, hubený a nezvaný skladatel se dočkal 11. června 1881 uvedení své opery *Libuše*, komponované k slavnostnímu otevření Národního divadla. I pocty mu jeho zaražení Češi nakonec projevili. Stá repríza opery *Prodaná nevěsta* se stala národním svátkem, provedení symfonických básní *Má vlast* o rok později úžasnou událostí. Smetana tak v posledním desetiletí svého života komponuje zázračně – podobně jako *Ludwig van Beethoven* – jen na základě vnitřního sluchu.

Poslední tři týdny života tráví v pražském Ústavu pro choromyslné v ulici Ke Karlovu. Převezli ho sem kočárem z Jabkenic. V pondělí 12. května 1884 vstane z postele, ale ke dveřím už nedojde. Jeho hudba zní u jezu Vltavy v Praze, u jezu s krásnou vyhlídkou a kavárnou pro turisty, nad nimiž sedí kamenný hluchý mág...

POUŽITÁ LITERATURA:

Eugen Vencovský, Sto let české psychiatrické kliniky v Praze 1886–1986, Univerzita Karlova Praha, 1987
doc. MUDr. Ján Junas, Průkopníci medicíny, Avicenum, Praha 1977

PŘEDLOHY K REPRODUKČÍM POSKYTLI:

Archiv Hlavního města Prahy

Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK

Národní knihovna

Archiv Národního muzea

Psychiatrická klinika II.LF UK

Eugen Vencovský, Sto let české psychiatrické kliniky v Praze 1886–1986, Univerzita Karlova Praha, 1987

doc. MUDr. Ján Junas, Průkopníci medicíny, Avicenum, Praha 1977

On the History of Psychiatry in Vienna, Verlag Christian Brandstätter, 1977

Petr Hora-Hořejš, Toulky českou minulostí, Via Facti, 1998

OBSAH

Několik slov úvodem	5
I.	
Příběh kliniky a postavy příběhu	9
II.	
Návštěvní kniha	29
František Josef I.	31
Josef Jungmann	35
František Antonín hrabě Kolowrat - Libštejnský	38
Jan Evangelista Purkyně	40
Josef Škoda	43
Jean Martin Charcot	45
František Palacký	47
Karel Rokitansky	50
Julius Wagner von Jauregg	52
Zdeněk Nejedlý	55
III.	
Slavný pacient kliniky	62
Závěr	69

Návštěvní kniha

Příběh Psychiatrické kliniky v Praze s portréty slavných postav

Koncept: Allan Gintel, Jiří Raboch

Svazek uspořádal a medailony napsal Petr Skarlant

Text doplnil a upravil Bohuslav Šnajdr

Úvod a odborná spolupráce: Jiří Raboch

Přebal, grafická úprava a ilustrace Eliška Konopiská

Redaktoři: Vladimíra Effenbergrová a Iva Ježková

Vydalo nakladatelství Gasset skupiny Galateia, s.r.o. pro Psychiatrickou kliniku II. LF UK

v rámci edice Modrý Mauricius

Praha 2004

Tisk: Pbtisk

Počet stran: 72

Neprodejné